

Nr. 13

AUGI

29. MÄRTSIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollaritemaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühkoloogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valltud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

Põhja Kinnitusselts

Tallinnas, Suur Karja tän. nr. 20.

Telegr.-aadr.: PÕHJATULI¹⁴. Telefon 10-07.

Agendid igalpool — maal ja linnades.

Kas on Teie varandus juba kinnitatud? Kui ei — tehke seda kohe. Meie kuuleme, näeme igapäev, kuidas

tulekahjude ja teiste õnnetuste

tagajärjel hulk inimesi äärmist puudust ja viletsust kannatavad, kuidas hulk õitsevaid majapidamisi rusudeks langevad.

Ka Teid võib sama kohutav saatus iga silmapilk tabada; ainult kinnitus suudab Teid selle eest kaitsta.

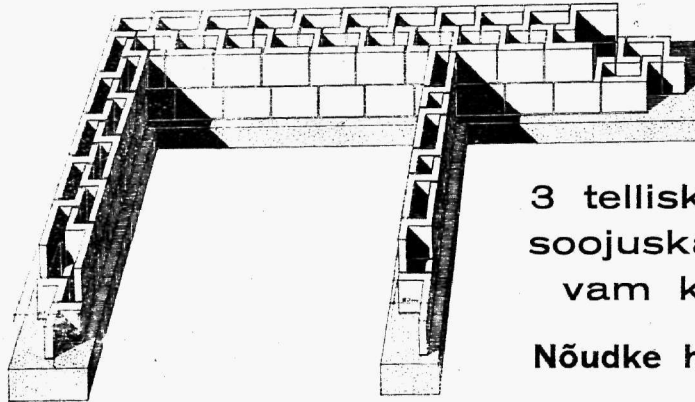
Pöörduge veel täna Põhja Kinnitusseltsi poole.

Põhja Kinnitusselts kinnitab:

- 1) kõikisugu hooneid, liikuvat varandust, kaupasid, vabrikuid jne. tuleõnnetuste vastu;
- 2) kaupasid (transporte) merel, jõgedel ja maal;
- 3) veoabinõusid (kasko) tähtjaks ja üksikuteks reisideks;
- 4) kõikisugu väärtusi postisaadetustena — maal ja merel;
- 5) kõikisugu liikuvat varandust ja kaupasid murdvarguste vastu;
- 6) koduloomi — varguste, õnnetuste, haiguste, katkude ja taudide vastu;
- 7) reisijaid — õnnetuste vastu maal ja merel;
- 8) autosid — igasuguste õnnetuste ja vigastuste vastu.

Iga kinnitusseltsi tugevus oleneb ära edasikinnitusest, s. o. kaasvastutajatest seltsidest. Põhja Kinnitusselts töötab tugevamate Inglismaa ja Skandinaavia kinnitusseltside kaasvastutusel, mille tõttu ta oma kinnitusvõtjatele kõige täielikumat kindlustust suudab pakkuda.

Z KIVI – EHITUSVIIS

Betoon-ehitus-
viis külmadel
maadel.

3 telliskivi paksune seina
soojuskaitse. Märksa oda-
vam kui telliskiviehitus.

Nõudke hinnakirju ja prospekte!

H. LYRA — BETOONEHITUSED

Tallinn, Viru tän. nr. 9, kõnetr. 12-01 ja 21-13.
Tartu, Peterburi tän. nr. 16. kõnetr. 3-79.

EESTI A-S. JOHN NURMINEN'i

bilans 31-ks detsembriks 1923. a.

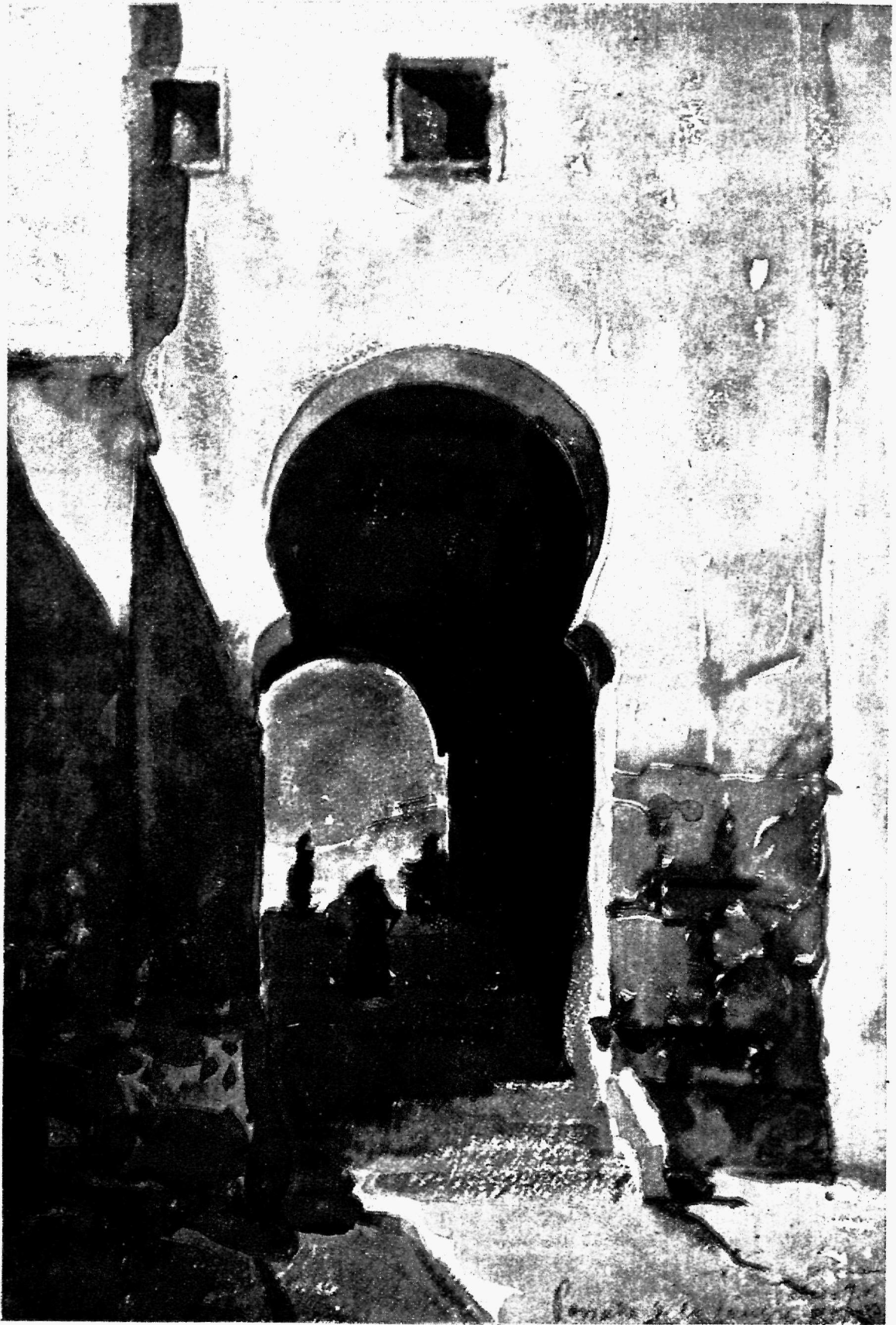
Aktiva

Kassa:	
a) Emk. kassaseis	402.761.16
b) Välisvaluuta	
kassaseis	302.100.47
Nõudmisvekslid	704.861.63
Tepoovekslid	5.777.714.90
Vääripaberid	1.500.000.—
Debitoorid	21.000.—
Liikuv varandus	52.676.779.17
Ettevõtte väärtus	762.346.80
Aktsiate väljaandmise kulud	560.000.—
Üleminevad summad	32.962.50
	417.792.48
	<u>62.417.457.48</u>

Passiva

Põhikapitaal	3.535.000.—
Tagavarapakitaal	357.337.50
Kreditoorid	39.401.064.06
Kindlustus-maksuvekslid	17.299.654.—
1922. a. väljavõtmata dividend	60.000.—
Ametnikkude toetuskassa	50.000.—
Ettevõtte väärtuse kustutuskapit.	112.000.—
Liikuva varand.	122.846.66
Üleminevad summad "	54.035.—
Puhaskasu 1923. a.	1.425.520.26
	<u>62.417.457.48</u>

J u h a t u s.

R. NYMANN.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ohisus.

TOLEDO.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

RÜTMIST KUNSTIS.

Rütmitunne ongi see põhitunne, mis meid veetleb kunsti poole, ja just kunsti põhisisaldavuse kehastumise fakti, mitte aga mingi kindla kunstivormi poole. Kogu kunstiloomingu nii mitmekesistes vormes leiame ikka jälle püüde ühel ehk teisel teel meis esile kutsuda rütmi põhi-impulsi, millele alluvad kõik antud teose detailid (üksikud loogilised momendid), ja mis loob üksikute helide ehk närvitüppide kaaosist kokkukõlalise terviku. Kunstniku poolt tarvitatud tehniliste abinõude järele nimetame seda tervikut, s. o. antud vormi maaliks, sonaadiks ehk kujuks, kuna kunstiteose sünnitaja impuls ise ikka jääb väljapoole mingist kunstiloomingu kujust, olles ühtlaselt omane igale neist, antud teose kaunidusena. Sellepärast siis ei avaldu teistes kunstiharudes vast millalgi suuremal määral see kunstiteose sünnitaja impulsi nii otsekohene edasiandmine, nagu seda leiame helikunstis.

Nägemismeel ei ole näiteks sugugi nii lihtne, kui harilikult arvatakse. Plaanide vahekorra perspektiivis saame aru üksnes nende võrdlemisel instinktiivselt kompamisega; nii võtab kompamisemeel meile tähelepanematult osa ümbruskonna vastuvõtte puhul nägemismeele kaudu. Kui kujutleda inimest, kes millalgi kera käes hoidnud ei ole, siis ei kutsu kaugelt kera näitamine selles inimeses sugugi kumera pinna kujutelmj esile, vaid tal tekib kujutelmj kettast, millele langeb teatud vari. Ja just puudulikude kogemuste tõttu sel alal näib täitsa loomulikuna lapse tahtmine haarata kuud, mida ta enese ees taevavõlvil näeb. Ainult järk-järguline seaduste tundmaõppimine, kuidas näeme, viis maalikunsti selgelt piirava kontuurjoonega Vana-Egüptuse freski juurest, kus kõik asjad

ühel plaanil, Itaalia kunstnikkudeni nende taga-plaanide detailse, sama hoolika kui esiplaanigi, väljatöötamisega, ja edasi praegusaja vooludeni, kus esmakordselt avaldub selgelt teadvus selles, et asja nähtavat reljeefi piiravat paistva joone kujutamise ülesannet võib lahendada üksnes värvitüppide puht valguse vahekorraga ega sugugi mitte kontuurjoonega, mis asja nagu eraldab kõigest muust. Juba üldistest teadmistest maalikunsti ajaloos jätkub nägemiseks, kuidas see kontuurjoone mõte aegamööda taganeb asja loomuliku piiri vaate kui keerulise kombinatsiooni ees mitmesuguselt valgustatud tasapindest, mis annavad kontuurjoonele elavuse ja teevad ta nagu voolavaks, läbitungitaks valguse lainetest sama rütmiga, mis omane kõigele kunstniku vaatepiiri kuuluvale. Just see värvitüppide voolust sünnitatud tagasiheidetud valguse intensiivsuse vahest vaevalt märgatav muutumine ilmutab meile valguse vastuvõtmisel asja reaalsed piirid ja, otsustades kauguse vahel üle meie eneste ja nende punktide vahel, loome perspektiivi seadused, kuna me aga tõeliselt kõike nähtavat vastu võtame oma silma võrkkile ühes tasapinnas.

Ent mille teadvuseni jõudis maalikunstnik alles meie ajal, seda on helilooja alati teadnud. Kui selge ja puhas ka ei oleks kõrge hääle üksik fraas, tingimata sulab ta orgaaniliselt ühte temast enesest sündiva kaasakkordiga, ja seda kaasakkordi võime ainult kuulda, mitte aga lahtutada heliloomingu tervikust. Mõõtmatu täiuslikumalt võtab vastu meie kuulmisorgan kogu häälest sünnitatud reljeefi, vahestki väga keerulise, ühtlasi kergesti ühte sulatades teose üldkokkukõlakaks kõik hääle hulga. Teatud durgamma lihtsas helidereas on täiesti arusaadav

helide loogiline järjekord ja enam-vähem õigesti võime aimata neid ühendavaid poolhelisid, kuna nägemise abil värvi-toonide vastuvõtmisel see vaevalt saavutatav, hoolimata nende mõlema seitsme põhiaste kahtlematust ühtimisest.

See analoogia päikese spektrumi seitsme värvi ja heliredeli seitsme tooni vahel on ju ammu inimese tähelepanu äratanud, ja mitmel korral tekkisid katsed muusikateoseid värvi-kompositsiooniks ja ümberpöörduvalt maale muusikakompositsiooniks, muuta. Nii kuuleme Leonardo da Vinci'st, et ta sarnaseid katseid on toime pannud. XVII aastasaja lõpul tegi Saksa mõtteteadlane Eckartshausen katset mõnd rahvalaulu värvideühendusse ümber seada. Ja nüüd, meie ajal, tarvitab komponist Skrjabin oma muusikalises poeemis „Prometheus“ tema enese leitud aparati, mis illustreeris heliakkorde nende värvipiltel.

Ühel ajal Skrjabiniga asus sama küsimuse lahendamisele, kuigi teisel teel, inglane M-ss Watts. Ohku laialipuistatud peenikese pulbri abil õnnestus tal kindlaks teha, et harmooniumil mängitud akkordide mõjul hakkavad need, seni nägematud, osakesed rütmiliselt võnkuma, grupeerudes taimeornamentide taolistesse kujudesse. Tutvustades publikumi saavutatud resultaatega, lisas M-ss Watts omales tööle juure isegi ülesvõtted neist kujudest. Need katsed näitavad meile kahtlemata kindlat sidet pildi üksikute osade ja muusikatüki osade vastastikkuses kokkukõlas, kuna mõlemad alluvad kunsti põhiseadusele; viimase all aga mõistame materjaalsel kujul selle väljendamist, mida nimetasime rütmitundeks. Ent püüdes kindlamini määrata seda tunnet, leiame, et ta vaevalt küll määratav, kuigi ta silmanähtavalt olemas. Läänemaade kultuuris on see termin peaaegu tundmatu ja seal mõistetakse selle all osade nimetust, millesse jaguneb loogiliselt iga helikunsti- ehk luuleteos. Kuid kogu Idamaa mõtteteaduses, eriti aga India filosoofias, Advaita süsteemis, võib leida hästi läbitöötatuna õpetuse rütmi tõelisest mõttest ja see võimaldab meil tõesti mõista seda termini kui iga kunstiloomingu alust.

Kui katsuda analüüsida missugust tahes meis tekkinud tunnetest, — nii õpetab Advaita — siis peab varsti veenduma, et nendest igauks on ainult teatud võnkumiste summa, vastu võetud meie tundeorganide poolt. Lill, näiteks, ei ole tõeliselt midagi muud, kui rea teatud omaduste, nagu värvi, lõhna, raskuse jne., ühendus, ja meil ei ole võimalik midagi tema üle otsustada tema mõju avalduseta meie peale. Just neile üheks koondatud mõjudele annamegi lille nimetuse ja lihtne ana-

lüüs näitab, et iga tunne, mille ta meis tekitab, on üksnes liikumise resultaat. Ta värv — see on valguse lainetuse mõju meie silma võrk-kile peale, samuti kui on tema lõhn ainult haistmisnärvide ärrituse tundmine, esile kutsutud mateeria vastavast võnkumisest. Olenedes omavahelisest pidevuse jõust, tingivad lille sünnitava aine osakesed tema tiheduse, mis meie teadvuses muutub lille lehtede õrnuseks, ja samuti sünnib mateeria võnkumisest. Rääkides edasi inimese võimalusest vastu võtta teda ümbritseva materjaalse ilma nähtusi ülitundlikul teel, näitab hindude filosoofia, et selgelt nägija, s. o. inimene, kes eneses teadlikult arendanud vaimlise ühenduse välise ilmaga, kergesti võib antud lille vastu võtta teda sünnitava mateeria aatomi-osakeste rütmiliste võnkumiste helide akkordina. Sellelt vaatekohalt on kogu ilm liikumine, ütleb hindu-mõttetark, kinnitades sellega ühtlasi Heraklides'e tuntud ütlust „kõik voolab“. Kõik liigub, sest see on Esimese Liikumapanija resultaat. Liikumiste vaheldumise seadus — see ongi ilmaehituse põhiseadus. Päeva ja öö, töö ja puhkuse perioodide, sisse- ja väljahingamise vaheldavus — sarnane ongi ilma elu rütm, mis Sanskriti keeli Vivartha'ks, tuulepööriseks hüütakse. Siin leiamegi punkti, kus meie teaduslikud hüpoteesid mateeria tekkimisest ühte puutuvad vanaaegsete usuallikate traditsiooniga, ja meile võib olla selgineb nende tõendus, et elu Algpõhjuse avaldumise vormid ilmas tekivad rütmiliste võnkumiste tõttu. Sellele, kes vaimlise vastuvõtte võimeline, ei ole teda ümbritsev ilm mitte ainult tunde kaudu mõistetav objekt, vaid ka jumalikkuse avaldumise nähtav kokkukõla, ja talle muutub „sfääride kokkukõla“ ilusast piltlikust ütlusest reaalseks faktiks.

Nagu juba öeldud, avab see vaatepunkt meile võimaluse lõpmatuseni süvendada kunsti ülesannet, milleks peetakse inimese püüdu kehastada temas asuvat rütmitunnet, mis jumaluse osana ühendab kunstiloomingus tema tegevuse Looja tegevusega. Iludus oma kõige sügavamas tähenduses ühtib kõrgema kokkukõla aatega, mis kõigi asjade aluseks.

Loogilise tarvidusena vaatles vanaaeg kunsti kui kõrgema jumaliku Alguse teenimist. Kõik kunstiloomingu vormid olid vanaaegse ilmavaate järele Jumala ilmutuseks, ja kunstniku ning paganausu preestri mõisted ühinesid üheks — jumalate ja inimeste vahemehe — mõisteks.

Tuletame meele näiteks müüti Apollon-Musagetes'ist. Inimese ümbrus on kaduv. Ainult ajalik, üksnes möödaminev on kõik, mis ta enese ümber näeb ja tunneb. Ent jumalad

andsid talle suremata hinge, mis ei kao väliste asjade hävinedes, vaid see, mille inimene vastu võtnud, jääb hinge — inimene peab seda meeles, hoiab alles mälus. Kuid need mälestuse selgusetad kujud on kahvatud. Nagu unes puhkavad nad jõutult hinge põhjas, puhkavad seni, kuni neid puudutab vaim. Ja vaimust elustatud, viljakaks muudetud hing, õnnistatud jumalast, loob siis enesest need kujud täis elu, välja valades neid kunsti loomingu aktis...

Nii sünnitab Mnemosyne, — mälu-jumalanna, hinge sümbool, Apollo'le, — Päikese ja Valguse jumalale, üheksa muusat, kunstide jumalannat, — kes greeklastele olid inimese intellektuaal- ja kunstivõimete sümbooliks. Nõnda jutustatakse meile Greeka müüdis sellest väljaspoolt vastuvõetu kunstiteoseks ümbermuutmise saladusest teoseks, milles avalduvad mälus alalhoidunud kujud uuesti elustatult läbiimbunult hingelise, kunstilise põhimõttega, millega nad ühinesid inimese hinge sügavuses, kes sai ohverdajaks, kunstnikuks.

Ja kunstiteoses otsime kõige esmalt, enne kõiksugu loogilis-mõistuslikul teel tuntavat, seda Ülimasse puutumise saladust, rütmi kokkukõla saladust, mis sündis Mnemosyne ja Apollo abielust.

Kunstnik Tshurljänis näitas meile oma maalles, kuidas võimalik on vastu võtta ümbrust musikaalselt, rütmiliste värviliste kujudena, mis kokkukõlas on järjekindla tempo vaheldavusega ikka põhiiseloost olenevaise sugulustoonidesse.

Tema loomingu väärtuse õieti hindamiseks peame asuma vaatekohale, et ümbritsev ilm on

Hermann Namsing,
tähtsam Eesti ühistegelane, suri neil päevil.

musikaalne teos, kus kõik liigub üldise ja ühise elu impulsiga, ja kus sellest liikumisest enesest sünnivad olemise vormid, mis alluvad ühisele loomise Printsibi kokkukõla põhiseadusele.

Le m a n'i järelle H. L.

NOORUSELE.

JOH. LINNANKOSKI. Soome keelest M. V-m.

Teile, ah teile, te nooruse kuldsed aastad, tahan viisi veeretada. Sest teie oma on elu, teie on maa, teie on taevas.

Kui eilset päeva mäletan seda, kui tundsin teie hurma esimest korda hinges. Laps olin siis. Oli varajane kevadhommik, kui ema käele toetudes astusin koduuksest välja.

Siis, ah siis, te elu kuldsed võimud, tundsin esimest korda teie huulte puudutust otsal. Päikest tundsin armsas süles. Tundsin sadandeid lõhnu: maa lõhnu, rohu lõhnu, kuiva puugi imelisi lõhnu. Kuulsin tuhandeid häali: metsa häali, õhu häali, rohukõrrege hõljumise õrnu häali.

Peatusin ja tõstsin väikesed käed vaimustuses õhku.

Siis ikuldus metsa varjult hääli: „Kukku, kukku“. Maa ja mets kajas ümberringi.

Haarasin kiirelt ema käe: „Lind. See lind anna mulle, ema!“

„Tasa, laps!“ sosistas ema, „loe kukkumised — need on su elu kuldsed aastad.“

Rahustusin ja lugesin: „Üks, kaks, kolm, neli, viis....“

Ah, ju minul, väikesel, arvud lõppesid ja ikka kukkus ikägu.

„Kukku — kukku — kukku — kukku!“ hüüdsin käoga võidu metsa.

„Kukku — kukku — kukku — kukku!“ — maa, mets, õhk kajas vastu igalt poolt.

Sest hetkest, nooruse kuldsed võimud, olir teie päralt.

Ah võluv, võluv oli see aeg! Kui imelised selle kevaded — suved kui veetlevad, sügised ja talved kui alalised pühad.

Ja aina kaunimaks arenes elu, kui teilt, te nooruse kuldsed võimud, sain ikka uusi kingitusi. Polnud mäenõlva, kuhu ei jooksnud, puud, millele ei roninud, igal järvel sõudsin, igal salmel ujusin; tuulena tormasin suusateil, hädahohtlikud kuristikud küsisid: „On see jumalate või inimeste laps?“

Siis, te elu kuldsed võimud, tundsin end teie pojana ja raputasin rõõmsalt noori käharaid.

Kaunis on elu, kui iga soon pingul täis tervistuld, kui kogu ilm on avatud — kui uni ei nõua võlga — kui söök pole tähtis — kui takistused murduvad kui põlenud lõngad — kui noor jõud võidab nad hiiglasena, naeratus huulil ning vankumatut usku täis.

Ah noorus, noorus! Pole sinu väärilist.

Ja veel, te nooruse kuldsed aastad, veel mäletan midagi.

Kui ilusat unenägu mäletan seda hetke, mil te, elu kuldsed võimud, nätasite mulle veetleva ime.

Ah sosistades, sosistades kõnelevad sest mu huuled.

Oli siis õhtu või hommik, päike paistis või pilved katsid taevast — ma ei tea. Ainult üht nägin — neidu nägin esimest korda enese ees.

Taevalik hurm! Oi suurim veetlus, ah valjum tusk — keel oli tumm, ainult süda tuksus ja pilk kõneles.

Siis, elu kuldsed võimud, siis nägin teie ilu-

sama ime enese ees, tundsin teie igavest tuld endas.

Nägin nägematut — tundsin võimatut — nägin aastasadu — aimasin sugupõlvi — tundsin igaviku silmapilku sulavat.

Aastaid on veerenud. Istun oma maja lävel ja vaatlen, kuis õhtupäike laskub metsa taha.

Ma pole enam noor, ei vana, ei rõõmus ega kurb; leiba on mul küllalt ja loorberid kaunistavad mu maja seinu. Ja siiski tunnen värinal: vanadus läheneb kui talvine tõmbetuul.

„Vanadus ja tarkus“ ütlevad inimesed. Nad räägivad tõtt, sest vanadus on targem ja jaunim kui noorus ja ta otsal asub rahu. Ja ometi ütlen mina: kogu au, kõik vanaduse rahulised päevad annaksin, kui saaksin ainukese eluveereva aasta tagasi!

Sest mis mul kasu tarkusest ja rahust ja aust, kui elavhõbe hakkab hanguma tinaks mu soonis — kui samm lüheneb — kui uni pikeneb — kui mu instinkti erksus valgub piisk piisa järele liiva, ja mina juba tunnen vanaduse sõrmeotsade puudutust õlal.

Ah, noorus, noorus! Ma ei saa sind tagasi, kui ka põlvili paluksin.

Ma ei palugi enam, sest mu otsal asub vanaduse rahulolu.

Kuid ma tänan teid, te elu kuldsed võimud, et olen olnud kord noor. Ja kahekordselt tänan teid, et noorus ei sammu meiega ühes, vaid elab üksikult — julgena, verevana, õnnelikana — kui elu ise.

MONED JOONED AMEERIKA TEATRIELUST.

Kord käis keegi ameeriklane Moskvas olles kuulsas Moskva kunstiteatris. Ta kirjutas pärast ühes Ameerika ajakirjas Vene teatrist, milles ta muuseas tähendas: Väga kena teater, mängitakse hästi, aga mina ei saa aru, miks Vene näidendites niiväga palju nähtava põhjusega ägatakse ja oiatakse. Seal on Tshéhovi „Kolm õde“. Kogu selle näidendi kolmes vaatuses need õed ägavad ja ohkavad: Moskva... Moskva... Moskva... Need õed on sellepärast õnnelikud, et ei või sõita Moskva. Kui need oleksid näiteks Ameerika õed, siis oleksid nad juba ammugi oma kraami kokku pannud ja Moskva sõitnud. On ju Venemaal raudteesõit (oli enne sõda) nii väga odav. Või ei saanud nad kuskilt pileti ostmiseks raha? Aga arvesse võttes nende kodust sisseseadet ja seda, kuidas nad elasid, peab otsusele tulema, et neil selleks rahasaamine ei oleks ol-

nud liig raske. Mõtles kui kaua tahes, aga aru ei saa sellest imelikust draamast.

Niisugune ameeriklase arvamine Vene kuulsama kirjaniku ühest paremast näidendist.

Ameeriklasele on venelase oigamine ja ägamine täitsa arusaamatu.

Aga missugune on siis Ameerika näidend?

Ameeriklase nõudmine on: näidend olgu tublisti optimistlik ja tal olgu õnnelik lõpp. Milleks on vaja vaatajaid viia kurba meeleollu ja nende hingi lõhki kiskuda. Ja niisugune näidend avaldaks isegi halba mõju seedimisele.

Kui päris praegusaegne ameeriklane oleks kirjutanud Hamleti, siis oleks see draama selle mehe käes saanud hoopis teistsugune. Hamlet oleks olnud tubli teoinimene ja ta oleks tõusnud tingimata miljonääriks. Ofeelia oleks muidugi keegi juhtumisi möödamineja päästnud

surmast ja ta oleks ennast pühendanud heategevusele ja pärast oleks — väga võimalik — läinud mehele.

Võtame näiteks Ameerika filmi. Seal on kõik lõpmata segamini aetud, nii et juba usud, et siin ei jõuta kuidagi õnnelikule lõpule. Armastavad ju üht tütarlast meeletult kaks noormeest ja loomulik, et teine neist ei või leida ihaldatud õnne. Aga Ameerika teatris ja kinos ei või mingi tükk lõppeda õnnetult. Ja näed — tullaksegi välja kimbatusest, sest tütarlapsi ongi kaks, kes nii üksteise taolised, nagu kaks tilka vett. Ja mis muud — kui kahed õnnelikud pulmad korraga.

Ameerika näidendis lõpeb kõik hästi — see on näidendi üks peatingimistest, kui ta tahab lavale pääseda. Tegelaste hulgas on harilikult ikka üks pangakassade purustaja, mõned nuuskurid. Pangavaras kahetseb lõpuks ja muutub ausaks inimeseks. Näidend on tarvis lõpetada pea alati pulmadega.

Ameerika näidendis on ikka aukohal heategija ja kapitaal. Kapitaal on isegi heategevusest eespool. Ajalehed, ajakirjad ja kinod on kapitaalil omandus ja mõistagi, et nad selle vastu siis ka ei saa astuda vaenujalale.

Ameerika näendid vaatades imestab inimene, kuidas võib niisugune shablooniline, kombust õpetav tükk ometi rahvale meeldida. Aga ameeriklased imestavad jälle vaatades Euroopa näendid.

Ja peab ütleva, et riigi ja seal maksva korra seisukohast vaatades sarnased näendid on tarvilikumad ja kasulikumad.

Ameerika teater on määratusuur aktsiaettevõte. Säärasel aktsiaeltsil on kaks kümend, kolmkümmend ja ka viiskümmend teatrit mitmetes linnades. Peakontor on ikka enamasti New-York'is.

Näitleja, kes sarnase seltsiga lepingu teeb, sõidab ühest linnast teise. Programmi ju muudetakse aeg-ajalt. Sarnase seltsiga pole näitlejal võimalik tüüli vahekorra sattuda, sest siis pannakse talle tee igalpool kinni. Teine aktsiaelts töötab sel puhul alati esimesega ühesmeeles ega tule ilmaski ametist tagandatud näitlejale heatahtlikult vastu. Teisest küljest võib aga selts mõndagi asja laialdase reklaami abil küllalt suureks puhuda.

Suurem hulk teatritest on Ameerikas lihtsalt varieteed. Öhtu jooksul esinetakse lühikese balletinumbri, siis tuleb midagi lühikese opereti taolist, siis tantsijad, akrobaadid, taltsutatud elevantid ja väljaõpetatud koerad,

ühesõnaga: kõik, mida süda iganes soovib. Mõistagi, et ka kino ära ei jää. Üldse on kino endale ilmas sarnase seisukoha võitnud, mida mõnel muul alal sugugi pole kerge kõrvale tõrjuda. New-York'is on umbes 1000 kino (see oli mõne aasta eest) ja kõik nad peavad head lõikust. Kõrgete maksude all langevad teatrid tihti kokku, mis aga kinodele just õnneks on, sest et seega võistlus väheneb.

Ameeriklaste maitse. Võtame näiteks tüki nimega: „Noorem Robinson Krusoe“. Kogu vaatuse peksab Robinson metsmehi kaikaga. Ta laseb metsmeest peegli vaadata, aga selle aja sees annab talle hoobi pähe. Metsmees kukub muidugi pikali ja sureb. Siis annab Robinson hoobi järgmisele. Rahvas otse lämbub naerust. Ja see on isegi üks parematest tükkidest.

Tähelepanu vääriline on New-York'i hüppodroom. Ameeriklased ütlevad: „Siin võid sellega täitsa rahul olla, mida oma raha eest näha saad“. Kõige kallim koht oli aasta paari eest 2½ dollarit. Ja mis seal kõik nägid. Seal astusid ette lauljad, akrobaadid, ballett maal, ballett õhus, ballett vees, aurulaevasõit, raudteerong, ratsasõidud näitelaval jne. Kogu viimane vaatus kantakse ette suures tiigis. Euroopa teatrid jäävad elektriefektide poolest kaugele maha.

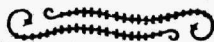
Teravmõttelist ja ilutundelist sisaldab kogu see kupatus hoopis vähe, küll aga avaldab ta suurt mõju. Näitelava on siin küll kõige suurem ilmas. Teatris on pealtvaatajate jaoks 6000 kohta ja näitelavale mahub 1000 tegelast.

Ameerika näitejuhid oskavad pealtvaatajatele ootamatusi valmistada. Näiteks on kogu näituse aeg näitelaval määratusuur kuju kandmas näiteseinu, kuid lõpuks hakkab see kuju otse kõue häälega kõnelema. Kuu paistab läbi tihedate troopikapuude, selle valgusel lasevad ahvid hundiratast ja balleriinid lendavad õhus. Näitelavale tuleb metsloomade kütt suure puuriga, mille seest ta püssi laseb. Seal leiab ta, et kuu oma paistusega teda segab, on liig valge. Ta läheb kuu juure ja puhub selle ära kui küünla.

Näitelava tagumine sein kujutab noodi lehte, millel kaks noodijoont ühes nootidega. Nende nootide järele laulab keegi mingit viit. Äkki ilmub iga noodi kohta naispea, korraga paarsada ja nad hakkavad kõik laulma.

Mõnikord läheb eeskava ülesseadmise miljon dollarit maksma, aga siis jääb ta püsima ka kogu hooajaks.

L—s.

INKA KULD.

Saksa kirjaniku JAKOB WASSERMANNI jutustus. Tõlkinud S. P.

2

6.

Meie teadsime templitest, mille katused ja trepiastmed kullast pidid olema. Me olime astjaid ja riideid puhtast kullast näinud. Meile oli aedadest jutustatud, milles lilled meisterlikult kullast järele tehtud, iseäranis aga kõrsvili, mille poolvalmid kuldsed pead laiadest hõbelehtedest ümbritsetud olid. Kuld oli sellel maal nii harilik asi nagu meil raud või tina. Ja perualased ei tunnud kumbagi mitte: ei rauda ega tina.

Kõige arusaamatum ja otse imelik oli see, et kuld siin, sellemaa elanikkudele mitte midagi väärt ei olnud, kuna ta kogu inimkonnale ainukeseks sihiks ja ihkamisaineks oli. Siin ei olnud ta vahetusaineks ega omanduseks, ei mõõduks ega tasuks; ta ei olnud ka siin tegevusele kihutajaks; ei meelitanud ega vaevanud kedagi, ei teinud kedagi halvaks ega heaks, ei tugevaks ega nõrgaks. Oleks võinud arvata: kui kuld selleks ei ole, siis on siin mõni teine metall või kallis aine selleks; aga see ei olnud nii. Omandus oli siin koguni teisiti korraldatud, kui mujal maailmas, otse muinasjutulikult, ja meie vaimu rahutuks tegeval kombel.

Siin ei olnud mingisuguseid klassivaheid. Miljonid ja kümmed miljonid olid täiesti ühesarnased. Aga kõigi nende üle, ilmatul kõrgusel, seisis Inka, kuningas; niisugust sureliku inimese jumaldamist ei ole ma veel kuulnud ega ole seda ka olnud, ei saagi vist enam olema. Selle kohta sain ma pärastpoole ikka uusi tõestusi ja andmeid; tema käes oli jagada õnne ja õnnetust, karistust, armu ja omandust. Tema peaehte küljes oli kaks coraquenque linnu sulge. See haruldane lind elas kõrbes mägede vahel ja teda võis tappa ainult selleks, et kuninga peale ehet saada.

Mulle jutustati, et vanal ajal see rahvas hariduseta ja seaduseta elanud; siis tunnud päike, see valgusallikas ja inimeste ema, selle rahva madalast seisukorrast haledat meelt ja saanud kaks oma lastest sinna, et need seal paremat elu õpetaksid. See taevalik paar, vend ja õde, tühtlasi naine ja mees, läinud üle kõrge tasandiku; neil olnud kuldne vai kaasas ja neile oli käsk antud, seal elama asuda, kus see vai ilma vaevata maa sisse läheb. Cutzco viljarikkas orus sündis see ime, et kuldne vai iseenesest maa sisse läks.

Nende kahe olevuse järeltulija oli Inka, kuningas, ja kõik maa oli tema päralt.

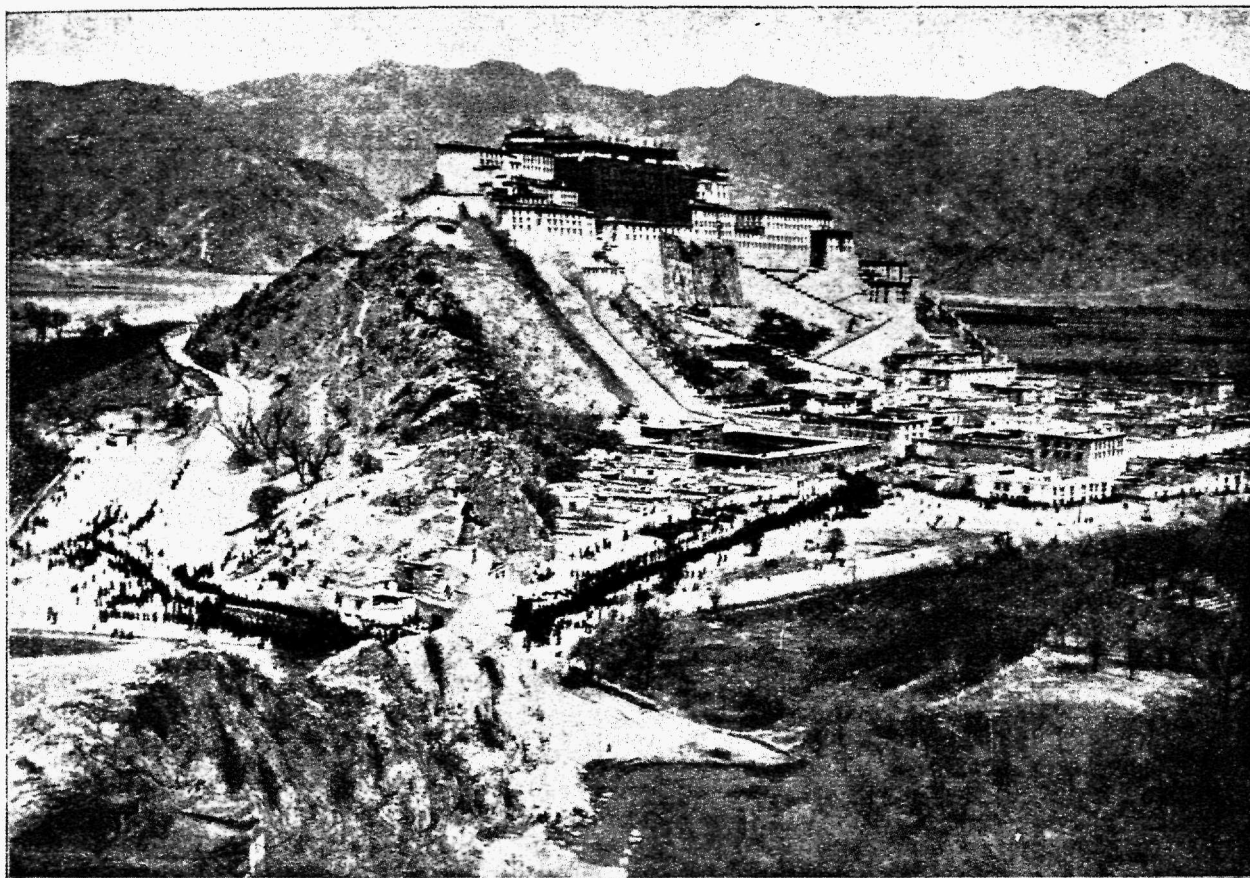
Põlluharimise suhtes oli kogu riik kolme

osasse jaotatud, üks osa päikese, teine kuninga ja kõige suurem osa rahva jaoks. Iga perualane pidi kahekümne-aastaselt abiellu astuma; siis andis kogukond talle maatüki ja seadis majapidamise sisse. Maa jaotati igal aastal uuesti ära ja maatükke vähendati või suurendati perekonnaliigete arvu järele; kõige esiti hariti päikese päralt olevad väljad, selle järele vanade, haigete, leskede, ühesõnaga kõigi nende põllud, kes ise tööd teha ei suutnud. Selle järele võis igaüks oma tarvitusel põldu harida, siiski oli igaüks kohustatud oma naabrid aitama, kui sellel noor ja arvurikas perekond oli. Kõige viimaks hariti kuninga päralt olevad põllud ja see sündis suure pidulikkusega terve rahva poolt. Päevatöösul hüüti kõrgest tornist rahvas kokku: mehed, naised ja lapsed ilmusid kõige ilusmates riietes ja tegid rõõmsalt laule lauldes oma päevatöö isanda tarvis ära. Nõnda jutustati mulle ja see on ka tõsi.

Ühiseks omanduseks olid adrad, küünid, seeme ja leib. Ühiseks omanduseks olid ka karjad. Teatud ajal põeti lambad, villad pandi riigi aitadesse ja sealt jagati naistele ketramiseks ja kudumiseks nii palju, kui neil tarvis oli. Kõik pidid töötama, lastest kuni aavääriliste emadeni, kui nad aga nõrgad ei olnud, et kedrata; keegi ei tohtinud laiselda, laisklemine oli kuritegu. Ühiseks omanduseks olid ka kaevandused, sulatisahjud, sillad, kivimurrud, uulitsad, teed ja metsad, majad ja aiad; keegi ei võinud rikkaks saada ega ka vaeseks jääda. Pillaja ei võinud oma varandust mitte hoolimata ära raisata; spekulant ei võinud karde tavate ettevõtete läbi oma lapsi vaesusse saata. Ei olnud kerjajaid ega lõbutsejaid; kui keegi õnnetuse läbi viletsasse seisukorda oli sattunud, sest muidu oli see võimatu, siis oli riik valmis kohe temale abi andma; aga ta ei teinud seda mitte kui armuandi andes, vaid seadis ta nagu seaduses määratud, teiste kodanikkudega ühesugusesse seisukorda. Tundmata oli auahnus, rahaahnus ja rahutu askeldus, samuti ka poliitilised kired ja egoism. Kellelgi ei olnud omandust; kõik oli kõigi päralt ja kõik, mitte ainult maa, oli Inka, kuninga, päralt, kes taevast pärit oli.

Seal tekkis aga kahtlev küsimus, kas sarnane seisukord metsikuse või kultuurlikkuse tunnusmärk oli, kas see riik barbaarlikkus ja lapselikus seisukorras elas või kõrgel kultuurijärgel. Kas pidi neid põlgama ja sellepärast ka

KÕIGE HUVITAVAM EHTUS SISE-AASIAS.

Tiibeti vaimuliku valitseja Dalai-Lama loss, Lhassas.

Eurooplasi ei lasta sinna lähedale. Läänud aastal läks aga ühel inglasel korda salaja sinna pääseda ja ülesvõtteid teha. Pildil on kujutatud uueaasta pidustuste rongikäigud lossi ümber.

ära hävitama või tuli neid hoida ja nendelt inimliku kooselu eeskuju võtta? Meil ei võinud see tähtsusetu olla, kas meil tooreste ja rumalate orjadega tegemist oli, kes haruldase võimusega türanni tööriistad või arenenud ja suursuguste olevustega, kes kõrgemal kui kristlik ilm?

Mina ei jõudnud ei niisugusele ega teistsugusele otsusele, aga lähemal mõtlemisel näis mulle siiski, et siin aastatuhandevanused kombed ja seadused maksid, mida ümber liikata võimata, ilma et inimkond suurt kahju saaks. Ennem näis mulle täiesti kõlbmatu olevat, mis ma seni näinud: kõik see varanduse omandamine, rahaahnus ja auahmus ja kõik muu, mis meile kristlastele tuntud oli.

Ma pöörlesin rahutult oma asemel ja ootasin hommikut.

7.

See päev algas äraandlikult ja lõppes muidugi veriselt. See päev alandas Inka kunin-

gat ja tema rahvast igaveseks ajaks ja muutis selle maa tuleasemeks ning tapapaigaks. Seda ei maksa nüüd enam salata ja jäljed sellest on veel tänapäevani näha, kui ma seda kirjutan.

Pasunad hüüdsid meid sõjariistu kätte võtma. Ratsavägi seati majade taha üles, jalavägi majadesse. Tund läks tunni järele ja meie arvasime juba, et ettevalmistused asjata on, kui Inka poolt teade tuli, et nende kuningas teel on.

Aga alles keskpäeva ajal tulid nende inimesed laial teel nähtavale. Kõige ees käis hulk teenreid, kelle ülesandeks oli, teed igast vähemast takistusest puhtaks teha, nagu kivi-kestest, loomadest ja lehtedest. Kõrgel troonil istus Atahualpa ja teda kandsid kaheksa suursugust meest oma õlgadel, kuma kuusteistkümmend meest kummalgi pool sammusid, kõige kallimad riided seljas.

Trooni iste oli puhtast kullast ja heitis kiiri

Liivi kalasuitsetamise „vabrik“.

nagu päike; pahemal ja paremal pool rippusid vaibad, mis troopika lindude sulgedest, haruldase osavusega olid kujutud; paljud meist vahetisid ahnel pilgul neid kallid asju, mille väärtust hinnatagi ei mõistnud. Kõigist kõige ahnemad olid küll minu pilgud. Ma ei saanud neid mitte lahti kiskuda hiilgavast toredusest ja mu süda lõi kolmekordse kiirusega. Kaelas kandis Inka ketti haruldastest suurtest smaragdidest, tema lühikestel juustel oli pärg kunstlistest lilledest, mis tehtud oniksis, turkiisist, hõbedast ja kullast. Ta istus nii rahulikult, et teda raudseks kujuks võis pidada.

Kui rongikäigu esimesed read platsile jõudsid, läksid eelkäijate read kahelepoole, nii et kuningas ette võis jõuda; kuna saatjad täiesti vaikisid, vaatas Atahualpa otsides ümber, sest et meie inimestest kedagi näha ei olnud, meie aga kõiki nende liigutusi ja nägusid nägime.

Seal astus, nagu otsustatud, preester Valverde ühest majast välja; piibel paremas käes ja rist pahemas, lähenes ta Inkale ja hakkas temaga rääkima. Pelipillo, see kahtlane ja paratamatu olevus, hiilis kui vari tema kannul, pani tema sõnad lause lauselt ümber, nii hästi kui ta oskas.

Preester pani Atahualpale ette, keisrile alistuda, kes kõige maailma valitseja olla ja kes oma teener Pizarrole käsu olla annud, kõiki paganamaid alla heita.

Inka ei liigutanud end.

Preester Valverde pani talle teine kord ette alistuda ja lisas juure, et kui ta keisrile maksu tahab maksta, saab see teda, kui truud vasalli kaitsma ja teda igas hädas aitama.

Sellele järgnes samasugune vaikus.

Preester tõstis kolmat korda häält ja manitses Issanda ja Önnistegija nimel, et ta püha usu poole pööraks, kus ainus võimalus on õndsaks saada ja põrgu needmisest pääseda.

Muidugi oleks teisi sõnu ja pilte tarvis olnud, kui neid, mis preester tarvitas. Ta oli lihtne mees ja väikese haridusega ja tal ei olnud kõneandi ega hoogu, et üht paganat Kristuse õpetuse poolehoidjaks teha, mida meie kõik oleme.

Inka ei vastanud ka seekord midagi, ta istus liikumatult troonil ja vaatas vaimulikku poolimestanult, pooltahtmatult. Preester vahetis abitult maha, tema nägu kahvatus, asjata otsis ta vaimustust ja paremaid sõnu. Järsku tõstis ta ristikuju paremas käes, nagu lipu kõrgele.

Nüüd nägi kindral, et aeg tulnud oli, kus ta enam kõhklema ei pidanud, ta lehvitas valge sidemega, kõlas suurtükipauk, kostis Püha Jago sõjahüüe, varjupaigast tormas ratsavägi kui lahtipääsenud jõgi välja ja üllatusest halvatud, kärast ja püssipaukudest ning kahest suurtükipaugust kurdiks tehtud, suitsust, mis väävlipilvedena üle platsi laiili lagunes, lämmastatud ja pimestatud, ei teadnud Inka saatjad, mis nad tegema ja kuhu nad põgenema pidid. Suursugused ja lihtsad tallati ratsaväe jalgade alla; ma nägin ainult üht segu punasest, kollasest ja sinisest värvist. Keegi ei pannud ega olnud neil ka sõjariistu, millega vastu hakata. Vee-rand tunni pärast olid kõik pääseteed kinni pandud, ja nii suur oli põgenejate hirm, et paljud neist põletatud savist müüride vastu tormasid, mis platsi piirasid, ja neist paljaste kätega läbi murdsid.

Ma ei mäleta mitte, kui kaua see hirmus tapmine kestis. Pealegi oli minu vaim kuldse trooni läbi, mille peal Inka ikka veel istus, segaseks läinud. Selle trooni juure tahtsin ma iga hinna eest pääseda, see tõmbas mind kui nõiaväega oma kiirtega lähemale ja ma raiu-

Vanamees, keda ei saanud kuidagi pildistada, sest et ta silmapilkugi paigal ei püsinud.

sin kõik maha, mis mul tee peal ees oli. Inka truud saatjad seisisid mul ja teistel ratsanikkudel tee peal ees, kiskusid mõned ratsanikud sadulast maha või lasksid end läbi torjata, et oma armastatud käskijat kaitsta, isegi haavatult hoidsid nad hobustest kinni ja mina vedasin ikka kolme või nelja enese järele, ja kui üks neist maha langes, astus teine tema asemele. Troon, mida kaheksa suursugust kandsid, kõikus kui paat lainetel, pea ette-, pea tahapoole, selle järele, kust poolt peale tungiti.

Atahualpa vaatas liikumatult seda verist hävinemist pealt, aru saades, et tal midagi päästmiseks teha ei ole. Videvik läks ruttu mööda ja õhtu algas, me olime tapatööst väsinud ning kartsime, et Inka põgenema võib pääseda. Korruga tormasid Andrea della Torre ja Cristoval de Perralta tema peale ja tahtsid ta mõõgaga läbi torjata. Seal kihutas aga kindral kui tuulehoog nende vahele, sest Inka elu oli talle kõige tähtsam... Ja kuna ta käe tema kaitseks välja sirutas, sai ta de Perralta käest kaunis raske haava randme kohta. Samal ajal langesid meli troonikandjat, teistele läks nende koorem liig raskeks ja nad kukkusid põlvili. Inka oleks peaaegu maha kukkunud, kui teda mitte Pizarro ja della Torre käte vahele ei oleks võtnud. Kuna temalt soldat Miguel de Estete kuningliku peaehte ära kiskus, võtsin mina ja Perralta trooni oma kätte. Tema oli ühel pool ja mina teisel pool

„Elagu Eesti-Liivi-Läti sõprus!“

Üleval — Emakeele Seltsi Liivi kasvandik A. Skadin, keskel tema vanemad, all — Läti antropoloogid, paremal Vilde, vasemal Stapran, keskel — Eesti folklorist Loorits.

ja tükk aega vahtisime meie vihaselt kui metsalised teineteisele silmi.

Atahualpa viidi vangina lähemasse hoonesse, kus teda kaksteistkümmend meest valvama pandi.

Platsil ja uulitsatel oli nüüd õudne rahu. Öösel aga hakkasid mägedelt leinalaulud kadunud kuninga pärast kostma, pea kõvemini, pea nõrgemini, ikka kurvemalt, ikka metsikumalt ja nõnda kuni hommikuni.

(Järgneb.)

MERIPULM.

MJERKOOZGÖND.

Liivi rahva kõige armsam jutt.*)

See tõesti sündind lugu on juhtunud juba ammu ja ammu — veel tollel muistsel ajal, kus kalu meie meres oli nii palju, et isaisad võisid neid püüda alles algeliste võrkega enam kui meie siin tänapäev. Ei olnud siis veel Kuolkas tule torni ega olnud aurikuid, kes oma põrina ja mürinaga on heidutand meilt kalad. Ei olnud siis ka veel neid alaliselt tormitsevaid laineid, mis paiskavad nüüd meie paadid kumali ja rebivad kõik võrgud. Vaid ilusad ja õndsad ajad olid siis. Varasest kevadest hilissügiseni andis Mereema riikkalikku saaki, mille eest kalurid austasid teda ja töid talle harduses ohvraid. Siin meie ranniku ligidal oli ka Mereema loss

tollel ajal sügavas lainete süles, kuhu on pääsnud üksainus inimene ilmas, kelle Mereema on viind vetevalda ja näidand talle muinasjutuelu sääl all, — ja see õnnistet mees on meie küla rannarahva poeg.

Ühel sügisel pühapäeva õhtul olnud ime-lik vaikus kogu rannal. Ei laineid, ei vahtu, ei virvendustki olnuvat merel — Tuuleema tukkond ja klaassile vetepind hiilgand ja helkind loojeneva päikese kiirtes. Siis lükand kaks kalurit vette oma paadi, sõudnud üles, heitnud võrgud, lasknud ankru ja jäänd paadis ööks merele valvama võrke, et koidikul tõsta need Mereema õnnistusel. Olnud nii vaikne, et isegi paat merel põrmu pole hõljund. Päikene vajund vee alla. Hääletu hämarus tihenend aina. Üks kalureist popsutand piipu ja suikund pea rahulikku unne, veel magadeski tõmmand ta vahete-vahel popsti ja popsti, et suitsuvina

*) Siin esitatakse eestikeelne kokkuvõte 29 algupärasest teisendist, kusjuures stiililised võtted põlvnevad läti üliõpilase Fr. Kahrkluvalksi literaarselt ilustet ja 1892 a. avaldet tekstist (vt. Sehta, Daba, Pasaule VII).
Autori kirjaviisi jäetud. „Ao“ toim. — O. L.

Ühe Liivi küla „kuningas“ oma palee ees, kingituseks saadud paberross peos.

keerelnud tema ümber. Kuid teine olnud ärkvel. Ta kanneldand tasa ja unistand endamisi, kandle tasane helin kajand tukkuvalt merelt...

Sääl liigatund äkki veepind paadi kõrval. Valget vahtu paiskand üles ja vahust vormund õrn naise kuju. Juba olnud päris pime, kuid kujust helkind imelik valgus, et selgesti võind näha naise üliilusat ilmet, pikka valkjat ja lainetavat juust, täis helmeid ja pärleid, valendavat merirohulist ülikonda ja veelgi valgemat põlle punaste kirjega — valgemat kui ükski puri ilmavetel. Kanneldaja ehmund, tahtnud hõigata kaaslast, kuid ilmutus rahustand teda otse kandleliselt heliseval häälel: ärgu kartku, ta olevat Mereema, kes kiigutand kalureid juba lastena laineil ja õnnistand igale püüki, kes pidand teda meeles ohvritega. Aga täna olevat Mereemal all tütre pulm Päikese pojaga, nad sõitnuvat parajasti laulatuselt koju, kuid ei pääsvat enam lossi, sest kalurite ankur

Prof. Kettuse ja O. Looritsa esimesed Liivi keele õpetajad oma mahapõlenud kedu varemeil.

sattunuvat just lossi kümmisele ette, — olgu siis kalur nii hää, tulgu vee alla, tõstku see ankur, tulgu vee alla ja kanneldagu Mereema tütre pulmas. Mees kahelnud, kuid pääseb ta alla, kuid Mereema naeratelnud, võtnud kanneldaja käe, katnud põllega silmad ja viind tema silmapilk paadist.

Ja kui siis Mereema vallastand taas tema näo, avanend kaluri ees selline vaade, mis raband ta närvaks ja pimestand silmad, et Mereema tütreil tulnud neid hõõruda kaua ime-

Mari Schaltjahr, kelle käes Liivi sõnalise vanavara rekord.

veega ja kuivatada imerätiga, kuni mees toibund ja võind jälle vaadata ringi. — Tema ees seisnud suur loss, millist ükski ei iial ole näind. Otsekui klaas olnud seinad läbipaistvad, kuld-tornid ja -väravad, sädelnud kristallised aknad, raamid kõige kallimast pärlist. Mehe ümber olnud pulmalisi — kogu veealune ilm, igasugu kalu ja loomi, kalasabalisi inimesi ja muid, kuna uhkes tõllas istund kroonitet noorpaar, tõlla ees vedajaiks mere suurimad kalad. Ja tõesti — lossi künnisel seisnud vana roostetund ankur, mille kalamees kõrvaldand kohe. Teemantvõtmega avand siis Mereema ukse ja

Pereke Liivi lapsi — just need, kellele sattus Tartu Eesti gümnaasiumi IV b klassi kingitus.

pulmarong vooland paeesse. Kuid ei ole enam sõnu, millega kirjeldada siin kõiki neid ehteid, neid ilustusi, kogu lossi sissesäadet! — Ja siis kanneldand Mereema lossis meie rannarahva poeg, tema söönd merineitsite ja päikespoegega koos kuninglikke rooge, joond vahutavaid veine, pole puudund ka säääl meie kodune õlu läbipaistvais merivaikpeekreis. Ise Mereema kõneldand lahkesti temaga ja jutustand kanneldajale oma kolmest kuninglikust pojast, kes valitsevat ilmavete üle — üks Saares, teine Soomes, kolmas kusagil kaugel, kuna siin, oma rannarahva juures, ema ise valitsevat merd.

Pulma lõpupoole Päikespoja mõrsja avand oma veimevaka ja jagand sääält mälestuskinke, millede ilu pole suudet küllalt imetella. Ka kanneldajat kalurit pole unustand Mereema tütar, vaid tänuks ta alaliste ohvrite ja pulmas mängimise eest annetand mehele oma enese valmistet ilusaimast ilusama silmaräti, valge-ma kui südatalve lumi, punase tikandusega, millist ei suuda õmmelda ükski maapäälne neid. Sügavalt kumardund kalamees kinkija ees. Siis saatnud Mereema ta välja, katnud jällegi põllega silmad ja toond mehe paati. Ning lahkudes Mereema palund kuulutada kõigile oma poegele — rannarahva kalureile: nüüd lahkuvat tema meie vetest, sest siia tulnuvad liig palju võõraid mehi ja laevu. Suuri tormi, halbu aegu ja kõiksugu hädasid kuulutand tema rannarahvale. Kuid korra — nõnda töötand Mereema — tahtvat ta tulla oma rahva juure tagasi siia, vaigistada tuuli ja uuesti õnnitella

Pere, kelle toas kõige enam Liivi keelt paberile jäädvustatud (Kuksh talu Koshtrög-külas).

meid. Nii öelnud Mereema hõbehääl, nikutand hellalt ja kadund.

Veel kaua kalur vaadand tardund pilgul tema järgi: kas uni? kas viirastus ainult? — Ei olnud see uni, ei saand see olla viirastuski, — seda kinnitas rätt mehe käes. Siis pöördund kalur kaaslaste poole. See tukkund veel endiselt pardal ja popsutand endiselt piipu läbi une, — nii lühikese ajaga juhtund siis kogu see lugu. Kanneldaja uimeldund veel mõne viivu, kuni löönd heretama koidiku puna. Siis äratand kaaslaste ja vedand koos võrke, — seda enneolematult rikkalikku saaki, et teine mees jähmund imetelus! Alles rannal kanneldaja näidand talle rätti ja jutustand loo, sest merel seda kõnelda ei tohi, mida ilmutab meri: kes kõneleb, sel juhtub õnnetus. Ei oleks kaaslane uskundki seda, kuid rätt sundind uskuma kõike. Ja vaevalt saand jutustada kanneldaja loo, kui hakand äkki kohama haudvaikne meri, laineid ja vahtu lennand kõrgele õhku: Mereema lahkund meie merest. Siis tulnudki hiljem need tuuled ja tormid ja halvad ajad, mis kestuvad meil tänini. Ainult kanneldajal kaluril olnud elu lõpuni haruldast saaki. Ja seda silmarätti näidand ta igale uskumatule; igas meie ranniku pulmas pühit selle rätiga noorpaari silmi ja palut neile Mereema õnnistust elus; palju haigeid ja vigaseid arstit selle rätiga terveks, et rätt kulund narmiaiks. Aga nüüd olevat jäljetult kadund meie rannalt ka seegi Mereema viimane mälestusand oma rahvakesele...

Kes ei kannata, see ei võida.
Itaalia vanasõna.

*

Kadedad surevad, kuid kadedus ei iialgi.
Shakespeare.

Pole suuremat valu õnnetuses, kui läinud
õnnepäevade mälestus.
Dante.

*

Kes ise pole kannatanud haavu, irvitab ar-
me.
Shakespeare.

ELAVALT MAETUD.

E. ZOLA järele R.

Kaua lamasin ma? Seda ei oska ma öelda. Igavik ja sekund on olematuses ühepikkused. Mind ei olnud enam. Kuid pikkamisi, nagu läbi udu, valgus minusse tundmine, et elan. Ma viibisin veel uimastuses, kuid hakkasin juba kujutlema. Läbipaistmata pimedusest, mis mu mõistust piiras, tõusis painaja. Mu unistustel olid need fantastilised kujud, mis mind varemgi ilmsi taga ajanud, kui ma mulle omase kirega koledate kujutlustega end julmilt lõbustasin, mitmesuguseid hirmsaid katastroofe välja mõeldes.

Ma kujutlesin nüüd, et naine mind kodus ootab ja et ma istusin rongi ning sõidan ta juure. Sel minutil, kui rong tunnelit mööda sõitis, kostis korraga hirmus mürin, nagu mäsaks kõu. See oli tunneli kahekordne sisselangelmine. Meie rongi ei puudutanud ükski kivi, vagunid olid terved, kuid tunneli mõlemas otsas olid tee müürid sisse kukkunud, ja nii olime jäänud kesk mäge, maetud kaljutükkidesse. Algas pikaldane hirmus agoonia. Ei mingit pääsemislootust; terve kuu oleks selleks ära kulunud, et tunnelist meid kätte saada; pealegi oleks selleks tarvis olnud kõige suuremat ettevootust ja kõige peenemaid selleks otstarbeks tehtud masinaid. Meie olime vangid maa-aluses keldris, kust väljapääsu polnud. Meie kõik olime juuksekarva võrdselt surmast kaugel. Juba varem ilmsi, nagu öeldud, töötas mu kujutus tihti sel koledal alal. Ma mitmekesisistis seda draamat lõpmatuseni. Tegelasteks olid mul mehed, naised, lapsed, rohkem kui sada inimest, terve rahvahulk, kelle saatust mind ikka uutele ja uutele kujutlustele avatles.

Rongis oli natukene söögiaineid, kuid toidu puudus tuli varsti kätte ja õnnetud, kellele üle jäi ainult üksteist sööma hakata, tülitsevad vihase viimase leivatüki pärast. Kord tuli esile vanamees, keda rusikatega minema kihutati ja kes sealsamas koledates piinades hinge heitis, kord ema, kes nagu hunt hammastega teistele kallale tungis, et oma lapsele kaks-kolm raasu leiba saavutada. Mu vagunis viireles noor abielupaar, surres pikkamisi üksteise kaisus; nad ei lootnud enam millegi peale ja ei liigatunud enam. Et tee rongi ümber vaba oli, siis käisid inimesed sisse ja välja, hulkusid liini mööda kui metsloomad saaki otsides. Kõik seisuste vaheseinad kadusid; rikas, räägiti — tähtis ametnik, nuttis vaese töölise rinnal, teda omaks vennaks nimetades. Juba alguses kustusid lambid; kustusid peagi ka veduri tuled. Inimesed kobasid ühe vaguni juurest teise juure, kätega ratas-

test kinni haarates, et mitte üksteisega kokku põrgata; nii jõudsid nad vedurini, mida ta tegu võimetutest kraanidest ja külmast kerest tunda võis, mis vaikselt ja liikumatult seisis pimeduses. Ei olnud midagi koledamat sellest rongist, mis kaljusse müüritult, just kui elavalt maetult seisis oma reisijatega, kes surid üksteise järele. Ma urgitsesin hirmsa mõnuga kõigis neis koledusis, kõigis vähemais peensusis. Karjatused ja oiged läbistasid pimedust. Naaber, kelle olemasolust teil aimugi ei olnud, sest et teie teda näha ei võinud, kukkus äkki teile õlale. Mis puhtub minusse, siis kannatasin ma seekord kõige rohkem külma ja õhupuuduse käes. Kunagi polnud mul nii külm olnud; lumekord kattis mu õlgu: tihe külm vihm tilkus mulle pähe. Ja siiski hingeldasin ma; mulle paistis, et kaljuvõlv langeb mu rinnale, et kogu mägi rõhub ja litsub mind. Äkki kostis rõõmus pääsemiskisa. Juba ammu kuuldus meile kaugusest mingi tume kahin ja meie ergutasime end lootustega, et see on päästetöö hääl. Kuid siiski ei tulnud abi sellest allikast. Keegi meist oli lõhe leidnud tunnelis; meie kõik jooksimise sinna, meie kõik tahtsime näha seda lõhet, mis viis vabadusele ja mille lõpul paistis sinine täpp, mitte suurem kui väike plekk. Oo, kui suur rõõm oli selles sinises täpis! See oli taevas, meie tõusime kikkivarvule, värsket õhku sisse hingates; meie nägime selgesti liikuvaid musti punkte; nähtavasti töölisel, kes tõstemasinat üles seadsid, et meid välja tuua. „Päästetud! päästetud!“ kõlas kõikide suust hõiskav hüüd ja värisevad käed tõusid väikese sinise pleki poole.

See kõva hüüd ärataski minu. Kus olen ma? Arvatavasti veel tunnelis. Ma olen pikali; mingisugused kalgid seinapuud litsusid mu külgi paremalt ja pahemalt. Ma tahtsin üles tõusta, kuid lõin oma pea millegi vastu kõvasti ära. Tähendab, kalju müürib mind igalt poolt? Sinine täpp oli kadunud; taevast polnud enam kusagilt näha. Mul oli veel ikka suur õhupuudus; mind raputas palavik, hambad plaksusid üksteist vastu.

Äkki tuli mulle kõik meele. Hirmust tõusid mu juuksed püsti, koleda tõe mõistmisest jooksis külm juga üle mu selja. Kas olen ma nüüd ärganud sellest elutust letargiaist, millesse ma langesin ja milles mind surnuks peeti? Jah, ma võisin end liigutada; ma tõmbasin kätega kirstu laudu mööda. Ma tegin viimast katset: tegin suu lahti ja hakkasin rääkima, tahtmata kutsudes oma naist. Kuid see oli ulumine: mu

hääli oli nii kähisev ja hirmus selles männipuust kastis, et ma ise ära ehmatasin. Mu jumal! Siis on see tõsi? Ma võisin kisendada, olin elus, kuid mu häält ei võinud keegi kuulda; olen maetud, elavalt maetud maa alla.

Esiteks, nii taipasin ma, seisis peahädaoht, mis ikka suurenes, selles, et ma lämbuda võisin. Kui ma üldse seni nii kaua õhuta võisin olla, siis sellepärast, et surmataolises uimastuses viibisin, mis minus kõik organismi töö seisma pani; kuid nüüd, kus mu süda töötas ja kops hingas, pidin peagi lämbuma, kui ei pääse siit varsti välja. Peale selle, mul oli kole külm ja ma kartsin, et langen sellesse kangestusse, mis valdab inimesi, kes lumme heidavad ja igaveseks magama jäävad.

Selle peale vaatamata, et endale kinnitasin, et rahunema pean, tundsin hinges siiski mingisuguseid meeleheitmise ja viha maruhooge. Neid katsusin sunnitud meeletulemustega, mis ma sellest teadsin, kuidas maetakse. Arvata-vasti oli mulle erihaud ostetud; kuid see riisus minult iga lootuse, kuna mäletasin, et üldhaudades muld kirstude pealt tihti ära vajus ja nad välja tulid. Siis ei oleks mul midagi muud tarvis olnud, kui mõnd lauda katki lüüa ja välja tulla, kuna ma nüüd aga hauas olin, mis igalt poolt kinni; minu peal oli paks mullakord, mis võitmatuks takistuseks. Olin ju varem kuulnud, et Pariisis maetakse kuue jala sügavusse. Kuidas murda sellest kolepaksust mullakihi läbi? Kui mul isegi korda läheks kirstukaant puruks lüüa, kas ei matak mind muld siiski oma alla, tungiks mulle kõryadesse, silmadesse, lämbutaks mu hingamist? See oleks sama surm, hirmus surm, uppumine mudas. Nii mõeldes hakkasin kätega oma ümber kobama. Kirstukaanes ei leidnud ma mingit pilu. Parema ja pahema kirstukülje lauad olid halvasti hõõveldatud, kuid kõvad ja paksud. Tõmbasin käe üle oma rinna ja sirutasin ta peatsi. Seal, äärmise laua sees, leidsin oksakese, mis kergesti järele andis, kui teda lükkasin; suure vaevaga oma tööd jätkates, tõukasin ta lõpuks välja; siis, sõrme auku pistes, puudutasin rasvast, savist, märga mulda. Kuid sellest ei olnud mingit kasu. Tegin teist katset: hakkasin kirstu ringi koputama, et teada saada, kas ehk kuskil pool juhtumisi tühjust ei ole. Hääli oli igalpool ühesugune. Kuid jalgadega vastu kirstu otsalauda tagudes tundsin siiski, et seal hääli nagu õhem oleks. Võib olla tuli see aga ainult puu mätmesugusest kõlast. Siis hakkasin kätega kirstukaantele hoope andma. Puu ei reageerinud selle peale. Hakkasin põlvedega suruma, laskusin jalgadele ja peksin seljaga vastu kaant. Kusagil ei raksatanudki. Lõpuks võtsin kogu oma jõu kokku ja hakkasin nii

hirmsasti kehaga vastu puud peksma, et luud ragisesid. Sest minutist läksin ma kui hulluks. Seni võitlesin peapöörituse vastu, viha ja meeleheitmise maruhoogude vastu, mis mu südames ärkasid, nagu kole joovastus. Iseäranis hoidusin kisendamisest, sest teadsin, et kui kisendama hakkasin, siis on minuga lõpp. Aga äkki hakkasin kisendama ja karjuma. Ma ei jõudnud enam kannatada; meeletud rõõgatused purskasid iseendast mu südamest, mis rinnust väljahüppamisel. Ma hüüdsin appi sarnase häälega, mida enam ei tundnud, iga uue kisendusega ikka rohkem mõistust kaotades, karjudes, et ma surra ei taha. Ma kraapisin puud küüntega, väänlesin krampides nagu hunt puuris. Kaua kestis see hullustus, ei tea; kuid tunnen kuni seniajani kirstu murdmata kõvadust, milles ma heitlesin, kuulen seda kisenduste ja nutukarjatuste tormi, mis kustusid kuue kitsa seinaga vahele. Viimne mõistuseraasukene mainitses mind tagasihoidlikkusele, kuid ma ei suutnud end hoida.

Sellele järgnes täielik rammetus.

Hakkasin ootama surma mingis piinavas pooluses. See kirst on kui kivist tehtud; kunagi ei lähe mul korda teda purustada; see teadmine tegi mind jõuetuks, riisus julguse midagi uuesti ette võtta. Külmale ja õhupuudusele seltsis uus kannatus — nälg. Ma nõrkesin ikka rohkem ja rohkem. Viimaks muutus see väljakannatamatuks. Püüdsin sõrmedega tükikese mulda ja sõin seda, mis ainult suurendas mu kannatusi. Siis hakkasin omi käsi purema, neid mitte veriseks hammustada julgedes; joovastuses oma ihu maigust, imesin nahka, kogu aeg kiusatusega võideldes temasse hambaid sisse litsuda.

Oo, kuidas neil minutitel surma ihaldasin! Kogu oma elu värisin olematuse ees; nüüd aga ihkasin teda, janunesin ta järele; ta ei paistnud mulle enam nii koledana. Ja missugune lapsikus on karta seda rahulikku und, seda igavest pimeduse ja vaikimise õndsat riiki! Surm ongi just sellepärast hea, et ta ühekorruga igaveseks elule lõpu teeb. Oo, kui kivistuda, põrmuks muutuda, mitte enam olemas olla!

Värisevate kätega jätkasin kobamist oma ümber. Korruga torkasin oma pahema käe põidla millegi otsa ära ja see väike valu äratas mind tuimast tarretusest. Mis võis see olla? Hakkasin jälle kobama ja leidsin naela, mille surnumatjad halvasti sisse lõõnud ja mis kirstu seinaga põlnud tunginud. Ta oli pikk ja terav. Peadpidi oli ta kirstukaane sees, kuid ma tundsin, et ta kaunis lahtine on. Sellest minutist tuli mulle uus mõte: see nael välja tõmmata. Panin parema käe kõhu peale ja

hakkasin naela kangutama. Kuid ta ei annud järele; teda välja saada polnud siiski kerge. Mul tuli tihti käsi vahetada, sest pahem käsi, mis ebaloomulikus seisukorras, väsis pea. Kuna ma nii pingutasin, valmines minus terve plaan. Selles naelas on mu pääsemine. Pean ta kätte saama, maksku, mis maksab. Kuid kas suudan veel? Mind piinas nälg, pidin tihti peatuma, vallatud peapööritusest, millest mu käed nõrkesid ja mõistus segaseks läks. Imesin neid veretilku, mis mu põidlahaavast välja tulid; see joovastas mind nii, et enda käesse puresin ja oma verd hakkasin jooma, pooluimane valust, purjus sellest soojast, kibedast vedelikust, mis mu huuli niisutas. Siis, haarates mõlema käega naelast, tõmbasin ta välja.

Sellest minutist hakkasin uskuma oma ettevõtte kordaminekuse. Mu plaan oli väga lihtne. Surusin naelaotsa kirstukaane ja tõmbasin temaga sirge joone, niipalju kui võimalik pika, mida mööda ma naelaga edasi-tagasi hõõruma hakkasin, et lõhet sünnitada. Mu käed tardusid, kuid jätkasin kangekaelselt oma tööd. Lõpuks, otsustades, et puu juba küllaldaselt läbi lõigatud, pöördusin kõhuli ja litsusin seljaga kõigest jõust vastu kaant. Kuid laud, kuigi ta pragises, ei läinu katki. Lõige polnud veel küllalt sügav. Olin sunnitud jälle selili heitma ja uuesti tööle hakkama, mis mulle lõpmata piina maksis. Viimaks, kogu oma meeleheitmisest hullustatud, surusin end uuesti laua vastu, ja see praksatas kaheks.

Muidugi, ma ei olnud veel päästetud, kuid lootuskiir tungis mu südamesse. Lamasin liikumatult kirstus, kartes katkise kirstukaane järelandmist maa raskuse all, mis mind mulda oleks matnud. Mu plaan seisis selles, et kirstukaane-poolt varjuks tarvitades midagi kaevutaolist savi sisse urgitseda. Algasin tööd, kuid peagi tundsin, et see mind ei päästa. Ohuruum jäi kitsamaks, aegajalt langevad mullamurdumised hävitasid ikka jälle mu töö tagajärjed; mulle näis, et ma nii ilalgi maapinnale ei jõua. Hirm valdas mind jälle täie meeleheitmisega, kui korraga, jalgu sirutades, et neile kindlamat toetuspunkti leida, tundsin kirstu otsalaua vähest järelandmist. Ma lõin kõvasti jalgadega, lootes, ehk kaevatakse selles kohas uut hauda. Äkki tundsid mu jalad tühja ruumi. Mu aimus ei petnud mind: seal oli alles hiljuti valmiskaevatud haud. Mul oli tarvis ainult tekkkinud august välja pugeda, et sellesse hauda pääseda. Vägev jumal, ma olin päästetud!

Paar minutit lamasin selili, silmad hauasügavusest taeva tõstetud. Oli öö. Sametsinisel taeval vilkusid tähed. Aegajalt tuli tuuleõhk ja tõi mulle kevade sooja hingust, õitsevate puie lõhna. Vägev jumal, ma olin päästetud,

ma hingasin värsket õhku, mul oli soe, ja ma nutsin ja palvetasin läbi pisarate, käsi jumalakarlikult taeva poole tõstes. Oo, kui ilus oli mulle elu!

*

Minu esimeseks mõtteks oli surnuaia vahijure minna, et teda paluda mind koju saata. Kuid mingi tume eelaimus hoidis mind tagasi. Ma hirmutan kõik ära. Miks nii rutata, kui ma ju kord vaba olen ja võin teha, mis tahan. Hakkasin omi liikmeid katsuma; ainult pahemal käel oli minu enese hammastega puredud haav; väike palavik, mis sellest tekkis, erutas mind ja andis mulle mitteinimlikku jõudu. Muidugi, ma jõuan ka abita koju minna.

Nii ei hakanud ma ruttama. Parv imelisi mõtteid ja unistusi liikus mu ajus. Enese kõrval hauas leidsin hauakaevajate tööriistad ja mul tuli tungiv soov oma lõhkumise tagajärgi kinni katta, auku täis täita, kust ma välja tuln, et keegi mu surnustärkamist ei märkaks. Sel minutil polnud mul selleks mingit iseäralist põhjust, tundsin ainult, et pole mingit tarvidust minu juhtumuse kõigile teadasaamiseks, mul oli nagu häbi, et minuga nii läinud, justkui oleks see viisakuseta, et ma ellu tuln, kuna kõik mind surnuks peavad. Pooletunnilise tööga kaotasin kõik jäljed. Siis hüppasin hauast välja.

Milline tore öö! Surnuaial valitses täielik vaikus. Puud olid kui liikumatud mustad nägemused valgete hauakivide vahel. Kuna ma rehkendasin, kuhu poole minna, märkasin äkki, et pool taevast põles, nagu tulikahju kumast valgustatud. See oli Pariis. Pöörasin sinna poole, hoidudes pimedal, puiega tihedasti istutatud alleel. Kuid vaevalt nii viiskümmend sammu läinud, pidin peatuma, väsimusest hingeldades. Istusin lähemale kivipingile. Ainult nüüd langes mu pilk oma kujule: olin peast kuni jalgadeni korralikult riides, isegi saapad olid mul jalas, ainult müts puudus. Kuidas olin tänulik oma kallile Margareetele selle eest, et ta mind nii riietanud! See äkiline meeletuletus naisest sundis mind üles hüppama. Tahtsin teda näha.

Puiestee lõpul tegi müür mu teele lõpu. Ronisin ühe hauakivi peale, sealt müüri ja müüri hüppasin alla. Kukkumishoop oli tugev.

Siis läksin tükk aega tühja uulitsat, mis surnuaeda piiras. Ma ei teadnud, kus olen, kuid mingis kangekaelses jätmatuses kinnitasin endale, et peagi Pariisi jõuan. Minust läksid inimesed mööda; ma ei hakanud neilt midagi küsima, mingi kahtlustav kartus hoidis mind tagasi, mis mind keelas kedagi usaldamast. Nüüd tuleb mulle meele, et siis mind juba tugev palavik raputas, kuna pea tugevasti ümber käis.

Viimaks, mingisugusele laiale tühjale tänavale jõudes, läks äkki kõik mu silmi ees pimedaks ja ma kukkusin täies suuruses kõnniteele maha.

Siin tuleb mu ellu tühi koht. Kolm nädalat olin mõistusetu. Kui viimaks ärkasin, leidsin end võõras toas. Seal oli mingi inimene, kes mind talitas. Ta rääkis mulle, et olla mind kord hommikul Montparnasse'i bulvaarilt minestanud leidnud ja enese juure võtnud. Ta oli vana arst, kes enam praktikaga tegemist ei teinud. Kui ma teda tänama hakkasin, tähendas ta teravalt, et mu seisukord olla tas huvitust äratanud ja ta olla seda uurida tahtnud. Esimestel päevadel ei lasknud ta mul üldse rääkida. Aga ka pärast ei pärinud ta minult midagi. Mina ise olin nii nõrk veel mitu nädalat pärast mõistusele tulekut, et mindki miski pärimisel ei sundinud. Häbenesin ja kartsin oma mälestusi. Ootas, kunas välja jõuan minna, siis näen isegi kõik. Võib olla, et palaviku jampsitustes mõndagi rääkis, kuid tohter ei teinud sellestki mingit juttu.

Selle aja sees tuli suvi. Ühel juuni hommikul sain lõpuks luba väikest jalutuskäiku teha. See oli tore hommik, üks neist röömsatest päikesepaistelitest päevadest, mis nii noorestavad vana Pariisi tänavaid. Läksin pikkamisi, igal tänavanurgal küsides teed Dauphini tänava poole. Viimaks jõudsin terrassile ja leidsin pika otsimise järele selle võõrastemaja, kus meie naisega Pariisi tülles peatusime ja kus ma haigeks jäin. Mingi lapsehirm haaras mind. Ma kartsin, et kui äkki end Margareetele näitan, siis see ta tapab. Võib olla, peaksin enne enesest naabrinaisele teatama, kes meie vastas elas. Kuid ma ei tahtnud vahemehi. Südamepõhjas olin tühi ja külm, seal oli mingi lootusetus ja uskumatus elu vastu, nagu oleksin ma tõesti surnud olnud ja nüüd ärganud võõrana ning tarbetuna.

Maja oli üleni päikeses. Tundsin ta ära vaesest kõrtsist alumisel korral, kust meie süüa toodi. Tõstsin silmad ja vaatlesin viimast akent kolmandal korral pahemat kätt. See oli lahti. Äkki ilmus temasse üks noor naisterahvas, kergelt õlgadele visatud valges ööjakis, juuksed hommikusest sasis. Naisterahvas tõtus akna najale ja vaatas välja; tema järele sirutas oma pea välja veel keegi noormees, kes teda nähtavasti taga ajanud ja nüüd kaela peale suudles. Kuid naisterahvas ei olnud Margareete, kuigi see meie aken oli. Ma ei imestanud, mulle paistis see ja palju muudki, mida pärast teada sain, unenäona.

Paar minutit seisin — järele mõeldes, mis teha; kas ei peaks üles minema ja nendelt armastajatelt asjaolude üle järele pärima? Kuid otsustasin enne minna restoraani alumisel kor-

ral. Mind oli võimatu ära tunda: haiguse ajal oli mu habe pikaks kasvanud, näoie sügavad kortsud ilmunud. Ühe laua taha istudes nägin meie naabrinaist sisse astuvat, kruus käes, et kahe sou eest kohvi osta. Leti ette seisma jäädes, hakkas ta nagu harilikult müüjannaga vastama. Ma teritasin kõrvu.

— Noh, kuidas siis jäi, — küsis müüjanna, — kas see vaene prouakene kolmandalt korralt lõpuks nõus oli?

— Mis käsete teha? — vastas naabrinaine. — Midagi muud ei jäänud tal üle... Herra Simon avaldas talle niisugust tähelepanu... Pealegi, herra Simon lõpetas siin õnnelikult asjad, sai suure päranduse ja pani prouakesele ette teda sinna oma poole viia, provintsi, tädi juure, kes majapidajannat otsib.

Müüjanna naeris tasa. Ma istusin kahvatu kui riie, nina lehte surudes; mu käed värisesid.

— Külal lõpeb lugu pulmadega, — algas naabrinaine uuesti. — Võin teile vanduda, et ma midagi halba ei märganud. Vaesekene leinas oma meest nagu kord ja kohus, ent noormees pidas end ülal, et paremini ei või tahta... Nii sõitsidki nad eile ära. Kui leinaaeg lõpeb, kas pole tõsi, las teevad, kuidas neile parem.

Sel minutil läks uulitsale viiv uks pärani lahti ja naabrinaise laps jooksis sisse.

— Mamma, kas tuled ju? Ma ootan. Mis sa nii kaua vahid?

— Kohe! Kuidas sa mind tüütanud oled! vastas ema.

Tütarlaps jäi tuppa ja hakkas naiste juttu kuulama selle kõiketeadva täiskasvanud inimese ilmega, mis nii omane Pariisi uulitsail üleskasvanud lastele.

— Jah, kui tõtt öelda, — jätkas naabrinaine, — kadunukest ei või herra Simoniga võrreldagi... Ei mulle küll too meeldinud. Vaevalt hoidis enda hinge sees. Alati oigas ja kaebas. Ning sealjuures krossigi raha. Oh ei, niisugune mees ei kõlba täisverega naisterahvale... Noh, aga herra Simon on rikas, tugev kui jõumees...

— Oi, — katkestas laps juttu, — ma nägin kord, kui ta end pesi. Tal käed kõik üleni karvased.

— Kas käid ükskord välja või ei! — kiskas vanamoor, last oma ees uulitsale tirides. — Alati topid oma nina sinna, kullu sind vaja pole. — Ning lisa lõpetuseks juure: — Ei noh, see teine tegi hästi, et ära suri. Naisel vedas kõvasti.

Kui ma uuesti uulitsale tulin, jõudsin vaevalt liikuda; mu jalad ei kuulnud sõna. Kuid sealjuures ei kannatanud ma iseäranis. Ma

isegi muhelesin, kui päikesepaistel oma varju nägin. Jah, tõesti, olin väga kõhn ja viletsakene, ja ime tõesti, et ma Margareetega abielu astusin. Siin tuli mulle meele, kuidas tal alati igav oli, kui kergesti ta ärritatav oli, kui kurba ja rasket elu ta elas. Tema, mu tuvikene, oli alati mulle hea. Kuid kunagi ei olnud ma talle armukeseks; ta leinas mind kui venda. Miks peaksin siis uuesti ta elu segama. Surmud ei ole armukadedad. Pead üles tõstes nägin oma ees Luksemburi aeda. Ma läksin sinna, istusin pingile päikesepaistele ja andusin tasastele unistustele. Nüüd liigutas mind mõte

Margareetest. Ma kujutlesin endale, kuidas ta kusagil provintsis elab, mõnes väikeses linna-keses, õnnelik, kuumalt armastatud, küllusega ümbritsetud; tal on kolm poega ja kaks tütart. Jah, mis seal rääkida! Hästi tegin, et ära surin, ja ei tee muidugi seda lollust, et surmest üles tõuseksin. Sest ajast olen palju reisinud, elades igal pool vähekeses. Teen tööd ja toidan end, nagu kõik teised inimesed. Surm ei kohuta mind enam; kuid näib, et nüüd, kus mul puudub mõte elada, mind surmale enam tarvis pole, ja ma kardan, et ta mind täiesti on unustanud.

TÄNAPÄEVA KONSTANTINOOPOLIST

jutustab keegi reisija ühes Saksa ajakirjas oma reisi-
muljeid kirjeldades muu seas järgmist:

Kui ma Konstantinoopoli päralt jõudsin, oli siin veel talvist karmust märgata. Kuulsad jutustused lõunamaa kaunistest aasadest, „kus päike igavesti naeratab“, osutusid jälle kord vaatepostkaartide legendidena. Kuni veebruari lõpuni oli sõnaõigus ainult külmal, udul, vihmajärgel. Kogu kärarikas tänavaliikumine, kaupadele reklaamitegijate hüüded, koormakandjate kujud, kes oma selja- ja turjamusklietega terveid kandame kõiksugu kraamiga või tapamaja suuri laudaluseid hulga lihaga tõstavad, käratsevad eesliajajad oma koormatud loomadega, kaupa pakkuvad müüjad lahtistes poodides väikesed, vildakad majad, tulikahjust tekkinud varemed, basaarid — see kõik näis otsekui sündinuna kitsa tänava kõntsast ja porist. Kärude rattad pritsisid tänavaloikudest laiali musta porivett. Rahva kirjud rüüded aga paistsid muinasjutulise vastandina sellele hallile põhitoonile. Mingi nägemusena ilmusid rōskest udust äkki mingi hiiglasuure moshee ümbrusjooned. Kuldsarve lahes kerkisid suurte aurikute kered ja purjekate kõrge mastidemets otse imeliste peletistena. Kõikjal esines salapärase, koguni süsteemitu, ainult ehk mitmete aastasadade harjumusena säilinud omaette veerev kauplemiselu.

Liikumist ja askeldust muidugi, kuid kaupmehed kaebavad, see olevat vaid rahva omalaadi harjumus, pimestaja. Iial ei olevat kahe ilma piiril asuv hiigla-kaubaturg sarnast kriisi kannatanud kui praegu. Pankades valitseb unine õlek. On tunda mingit äraootavat seisukorda.

Kõige selle juures on valitsemas kaks iselaadi meeelolu. Ühel pool lootusrikast uut, vabanemist rusuvast, vaadet vabadusse, kust uued kavatsused välja kasvavad; teisel pool — kartust linna kõikuva tuleviku pärast. Arvatakse, et selle järele, kui Angoora on valit-
suskeskkohaks saanud, Konstantinoopol oma endisest hiiglusest palju kaotab. Mitmesugustest saatkondadest pole veel kindlasti teada, kas ka nemad Angooras üle kolivad, niipea kui neile seal tarvilikud ruumid leitud, või nimetatavad nad endile seal ainult asiaajajad ja jäävad ise Stambuli.

Mis puutub linna mitmekesisesse rahvasesusse, siis on ka siin tuntavat muutust olnud. Greeklastest on ainult mõningaid järele jäänud. Araablased on kadunud. Selle asemel on aga siia hulk Vene pagulasi asunud. Nad moodustavad siin samuti kui aasta eest Berliiniski omaette linna. Peatänaval on avatud Vene raamatukauplusi ja ajalehekantorid. On avatud ka suur

Konstantinoopol.
Vaade üle Bōporuse väina.

Vene klubi ja Vene restoraane, kus teenimas daame Vene kuulsamatest, headest perekondadest.

Üldiselt tundub Türgis kõikjal uusi voole ja vaadete muutumist.

On muutumas muuseas ka Türgi naise seisukord. On ju küll veel alles eriruumid naiste jaoks niihästi raudteel kui ka laevadel, niihästi raudteejaamades kui ka mujal peatuskohtades. Ka käivad Stambulis naised tänavail ikka veel kaetud nägudega, kuna Peras juba sellega lepitakse, et kantakse juustel linikut, tüllist või kergest riidest. Kuid hiljuti Konstantinoopolis heategevaks otstarbeks korraldatud ballil esinesid Türgi

tähtsamate meeste naised ja tütreid moodsates Euroopa ballikleitides suurte dekolteede ja paljaste õlgade ning käsivartega. Siin võisid muhamediusulised daamid kogu oma kokkukuhjunud tantsuhimu kuni hilja hommikuni vallandada.

Idamail, kus see eriti raske läbi viia, on siiski tärkamas suur riigi kui ka seltskondliku elu ümbermoodustuskäik. Konstantinoopoli, muistse Bütsantsi, siis Konstantini linna ja nüüdse Türgi Stambuli — üleilmalise tähtsuse kaotust ei peaks aga siiski karta olema. See jääb küll vist püsima, nagu ta ildvaategi omapäraselt suurepärase mõju, mida udu- ja vihmapäevade järele ilmunud päike iseäraliselt tõstis.

VANGLA NIISKED ÕLED.

Prantsuse kirjaniku JEAN RICHPIN'i novell.

Vangistuse esimesed kümme aastat veetis ta ei midagi tehes, lihtsalt sellega, et vaatles ümbrust, seadis elujärje maja kimmete järele ja harjunes nendega.

Kuna tal aga veel kahekskümneks aastaks tuli sinna jääda, siis, ühel ilusal hommikul ütles ta enesele, et oleks häbistav jätkata edasi sarnast laisa elu, ja et tuleks otsida mingi tegevus, mis vääriks kuigi just mitte vaba inimest (sest tema oli vang), siis ometi lihtsalt inimest.

Terve aasta kulus vangil mõtlemisega, mitmekesiste pähetekkinud kavatsuste järelkaalumise, elu lõpuliiku eesmärgi otsimisega.

Ämblikku suureks kasvatada? See oli liig vana, liig tuntud. Pellisoni järel aimata? Pah! Puhtaim plagiaat! Kiviseina konarlusi hakata sõrmedel lugema? Naeruväärt, kasuta aja- viide ilma nimetamisväärt tagajärgedeta!

„Ma peaksin,“ ütles ta enesele, „leidma midagi, mis oleks ühtaegu huvitav ja kasulik ning mis tasuks minu eest kätte. Peaksin leidma töö, mis viidaks mul aja, sünnitaks mingi mõnususetunde ning oleks protesti väärtusega.“

Teine aasta kulus otsimisega ja tagajärg tasus siis lõpuks osalt niisuguse sitkuse.

Vang elas pimedas kongis, kuhu päike ulatas päeva jooksul sisse vaatama vaevalt pooleks tunniks, ja ka siis ainult mingi peene niidina, otsekui valguse juuksekarvana. Õnnetuma magamisasemeks, kuhu ta sirutas ööseti oma valutavad liikmed, polnud muud, kui paljad niisked õled.

„Hea siis küll!“ hüüdis ta energiliselt, „ma tahan vangivahti vihastada ja kohtud naeruks teha! Hakkan kuivatama oma aseme õlgi!“

Ükshaaval luges ta üles kõik kubus olevad õlekõrred. Neid oli tuhat kolmsada ja seitse tükki. Vilets õlekubu!

Siis tegi ta katset ühe õlekõrre kuivatamisega, et näha, kui palju see aega võtab.

Katse vältas kolmveerand tundi.

Ühtekokku, tuhat kolmesaja seitsme õlekõrre kohta teeks see välja üheksasada kaheksakümmend tundi ja viisteist minutit, seega siis: poole tunni kaupa päevas kuluks ära tuhat üheksasada kuuskümmend üks päeva.

Arvesse võttes, et päike paistis mitte rohkem, kui keskmiselt üks kord kolme päeva sees, arvas ta välja, et kogu õlekubu kuivatamine nõuab kuusteist aastat, üks kuu, üks nädal ja kuus päeva.

Nii siis ulataks talle tööd kogu vangistuse ajaks, välja arvatud kuus viimast kuud.

Ta asus tööle.

Igapäev, kui päike kõrvetas, kandis vang ühe õlekõrre valgusekiire kohale ja kasutas nõnda kõik päikese soojuse. Ülejäänud ajal hoidis ta oma riiete all soojas seda osa, mis oli juba kuivatatud.

Möödusid kümme aastat. Vangil oli nüüd magamiseks veel ainult üks kolmandik niiskeid õlgi, kuna aga rind oli tal täis topitud teise kahe kolmandikuga, mis ta aegamööda oli kuivatatud.

Möödusid viisteist aastat. Milline rõõm! Järel oli ainult sada kolmkümmend üks niisket kõrt. Veel nelisada kaheksa päeva ja vang ajab enese sirgu, ühke oma töö peale; seltskonna võitja on ta, ja hüüab siis tasuja häälle ning mässuõhutama saadanlikul naerul:

„Hahaa! Teie mõistsite mind vangini niiskele õlgile! Hüva! Nutke nüüd vihast! Nutke nüüd vihast! Mina magan kuival asemel!“

Oh! Julm saatus, see varitses juba saaki.

Öösel, kord und nähes oma tulevases õnne, tegi vang rõõmujoovastuses ägeda liigutuse, tõukas kannu ümber ja vesi vulises tema rinnale.

Kõik õled olid märjad.

Mis teha? Sisyphuse¹⁾ tööd uuesti alata? Teine viisteist aastat veeta päikese kiirte juh-
timisega ölekõrtsesse?

Oh seda julgusetust! Teie, maailma õnne-
likud, kes te loobute vahest lõbust, kui selle
kättesaamine nõuab teilt ainult kaksikümmend
viis minutit aega, katsuge visata tema peale
esimene kivi, kui julgete!

Aga, ütlete teie, tal ei jäänudki ju rohkem
oodata, kui kõigest poolteist aastat!

Kuid haavatud uhkus, kokkuvarisenud loo-
tus, kas pole see teie meelest midagi? Mis!
Mees töötab viisteist aastat, et magada kord
kuivadel õlgedel ja peaks nüüd leppima, et
lahkub vanglast märja õlesasiga juuksis! Ei
iial! Embkumb, kas inimesel on autundmust
kehas, või ei ole tal seda mitte.

Kaheksa ööd ja päeva võitles ta surmahä-
das meeleheitel, püüdes leida tuge jalale teda
valdavas tühjuses.

Lõpuks andis ta alla ja tunnistas ennast
võidetuks. Ta oli lahingut kaotanud.

Kord õhtul langes ta põlvile, jõuetult, meelt-
heitvalt:

„Mu Jumal!“ ütles ta nuttes, „ma palun
sinult andeksandmist mu tänase nõdrameelsuse
pärast. Ma olen kannatanud kolmkümmend
aastat, olen tundnud kõhnaks kuivavat mu liik-
meid, mu ihunahka tuimenevat, verd kahvatu-
vat, silmi tumenevat, juukseid peast ja ham-
baid suust maha langevat. Ma olen heidelnud
nälja, külma ja üksindusega. Mul oli ainus
soov, ainus elu eesmärk, see hoidis minus üle-
val mu jõu. Nüüd on mu soovi tädeminek või-
mata. Mu eesmärk igaveseks kadunud. Nüüd
olen saanud autuks. Anna andeks, kui lahkun
omalt kohalt, taganen lahinguväljalt, põgenen
kui arg. Mina ei suuda enam.“

Selle järele valdas teda tõsine vihahoog.

„Ei,“ kisendas ta, „tuhat korda ei! Ei pea
keegi ütleva, et olen tühjalt kaotanud oma elu!
Ei, ma pole arg! Ei, mitte üks minut ei maga
ma enam mu vangla niiskeil õlgedel! Ei, selts-
konnale ei pea jääma õigus!“

Ja vang suri samal ööl, võidetult kui Bru-
tus, suurelt kui Cato.

Ta suri mingi heroilise seedimiskorratuse
tagajärjel. Sest oli ära söönud kõik oma aseme
õled.

Tõlkinud J. M.

ROIMARITE²⁾ SÕRMEJÄLJED.

Dr. SCHMIDT'i järele H. K.

Roimade avalikukstegemisel on sõrmejäl-
gede uurimine ja võrdlemine, n. n. daktülos-
koopia, praegusel ajal kõige laialisem ja mõ-
juvam abinõu. Roimari enda käsi on tema
kõige suurem vaenlane ta sõrmeotsadel asu-
vate kompamiskehade imeväärse korralduse
tõttu. Nad ei ole sinna mitte juhuslikult lai-
lali pillatud, vaid asuvad pikkades omapäraselt lä-
bipõimuvates ehk kõrvustiliku jooksvates ri-
dades (kompamisjooned). Mingi asja haara-
misel venib nahk ning ühes nahaga eemaldu-
vad üksteisest ka kompamiskehad ning lähene-
vad siis uuesti. Kompamisjooned aga ei muuda
oma seisukohta peaaegu sugugi, kui ka kogu
kompamispiinda venitada, nagu seda on tõesta-
nud õpetlased matemaatiliste arvamiste abil.
Nemad on neutraalsed, nad ei pinguta ega ve-
nita endid ja sellepärast saame kompamismul-
jed väga puhtalt ja täpselt. Et igal inimesel on
ainult temale omane kompamisjoonte korral-
dus, võib inimest kindlamini ära tunda tema
sõrmejälgedel kui näojoonte järele.

1) Sisyphus muinasjutuline Greeka kangelane, kes
pidi veeretama ülesmäge rasket kaljupanka, mis ühte-
lugu jälle alla tagasi veeres.

2) Kurjategijate; roim = kuritegu.

Seda kriminaalpolitseile nii tähtsat fakti
tundsid hiinlased juba mitme saja aasta eest,
Euroopas on aga alles viimasel ajal hakatud
tema peale rohkem tähelepanu pöörama.
Möödunud aastasaja 80. aastates pööras In-
glise arst Faulds Londoni politsei poole ette-
panekuga, kasutada kriminaalalal sõrmejälgi
— ning sai eitava vastuse. Ka teised Euroopa
politseivalitsused, kelle poole ta pööras, ei
tahtnud midagi teada tema „leidusest“. Alles
kaks aastakümnet hiljem leidis daktüloskoo-
pia politsei vägevate silmis armu ja tänapäev
on kogu ilmas igal suuremal politseiasutusel
oma daktüloskoobiline eriosakond, mis pikka-
misi välja tõrjub vanad antropomeetrilised me-
toodid. Antropomeetria tähendab Greeka kee-
les „inimese mõõtmine“ ja need endised metoo-
did seisid isiku üksikute kehaosade mõõtmises,
s. t. mõõdeti keha pikkus, jala ja käe pikkus,
pealuu ümbermõõt ning kõige pealt tähendati
ära igasugused kehalised vigastused ja moo-
nutused. Praegune daktüloskoobiline meetod
on suuremate raskustega seotud, kui seda võ-
hik võib arvata, iseäranis sarnasel juhusel, kui
pole jälgi roimari mitmest sõrmest. Senised
hiiglasuured politseiarhiivid on korraldatud

antropomeetrilise süsteemi järele, sellepärast on teatud sõrmejälje otsimine üliiraske, sagedasti koguni võimatu ülesanne.

Kriminalistlik daktüloskoopia põhjeneb sel-
lel tõel, et isegi kahe lähedalt sugulase isiku
sõrmejäljed pole kunagi täitsa sarnased. Ma-
temaatiliselt on tõestatud, et täieliku sarna-
suse võib leida kahel sõrmel vähemalt 64 mil-
jardi inimese hulgas, mis tegelikult muidugi
võimatu, sest kogu maakeral arvatakse ainult
1½ miljardi inimest olevat. Ameeriklane dr.
Ramos on välja arvanud, et kahe täitsa sarna-
nase sõrmejälje leidmiseks kuluks 5 miljardi
aastat. Need arvamised on aga praegu juba
veidi vananenud ja tõele ebavastavad, sest
sellest ajast on punktide arv, mille abil võrrel-
dakse jälgi, veelgi suurenenud. Nende sarna-
suspunktide hulgast peavad olema kindlaks
teatud kaks 16 sõrmejälje hulgas, kolm 64,
neli 256, viis 1024, kümme 1.048.576, seitseteist
17.179.869.184 sõrmejälje hulgas. Iga sõrme-
jälje uurimisel võrreldakse umbes 100 punkti:
joonte, kaarte ja kühmade algused, lõpud ja
sihid, nii et kahe jälje ekslikult sarnaseks pida-
mine on hoopis võimatu. Kui on teada isiku
rahvus, on küllalt juba 12 punkti. Punktide
arvu piiramine on tarvilik ka sellepärast, et
sagedasti jätab roimar kohale ainult katkendli-
sed osad oma sõrmejälgedest.

Õpetlased on tõestanud, et sõrmejälgede
iseloomulikkus ja omapärusus ei ole päritav.
Prantsusmaal peetakse juba 15 aastat eripabe-
rid, millele kõik mustlased ja muu rändav rah-
vas peavad jätma oma sõrmejäljed, ja neist pa-
beritest selgub, et ühe perekonna liigete sõr-
mejälgedes pole midagi ühist. On võidud tä-
hele panna ainult kaht erandit: teatud sarnasus
ja ühtlus on idiootide sõrmejälgede joontes ja
ka kaksikute juures päris varases lapsepõlves.
Ent ka siin on tegemist ainult pealiskaudse sar-
nasusega, täpsem üksikute punktide ja pooride
korralduse uurimine osutab suuri lahikumine-
kuid.

Mil kombel jätab siis roimar nii tähtsad jäl-
jed maha? Et ta oma sõrme maha jätaks, ei
juhtu harilikult mitte. Siiski on Londoni poli-
itseil kord olnud sarnane juhus. Üks taga-
aetav murdvaras ronis põgenemisel üle raud-
värava ja jäi oma laulatussõrmusega varda
külge rippuma. Allahüppamisel kärises sõrm
käte küljest ja sattus tagaajajate kätte. Sellest
sõrmest võeti paberile jälg ja seda võrreldi
politseivalitsuses olevate murdvaraste sõrme-
jälgedega. (1901. aastast saadik võetakse Lon-
doni politseis kõigilt arreteeritud elukutselis-
telt roimaritelt sõrmejäljed ja hoitakse nad al-
tes.) Kogus leiti täitsa sarnane jälg ja nõnda

saadi teada varga nimi, kes ka varsti kohtu ees
vastust andis, käsi sidemetesse mähitud.

Harilikult peab politsei leppima teokohale
jäetud jälgedega. Need kogemata jäljed sünni-
vad, kui inimene satub mingi pehme asja peale,
näiteks värskes savi, vankrimääre, või ehk
muude pehmete toiduainete peale, — koguni
mullahunnikust leiti sõrmejäljed, kuhu põgenev
varas oli kukkunud. Koguni lihtne on asi, kui
roimar tegutseb veriste või muul viisil määri-
tud (õliga, tindiga, tahmaga) kätega. Ja seda
juhtub sagedasti, sest veri ja määrinud käed
pole haruldased sarnaste ebapuhtate tegude
juures, mida sagedasti tuleb toimetada pime-
das.

Tegija jätab siin mustusplekid maha, mis
lähemal vaatlusel osutuvad peene joonistu-
sena. Palju raskem on juba, kui ta tegutseb
puhtate kätega. Sel puhul jäävad nägematud,
n. n. latentsed (peidetud) sõrmejäljed. Uuri-
ja ülesanne on neid nähtavaks teha. Sõrmed on
alati kaetud õhukese rasva- ja higikihi-
ga. Puudutades mõnda asja, jätame sinna ühe osa sel-
lest kihist, mis moodustab puudutatud asja pin-
nale meie sõrmede jäljed, mis paljale silmale
pole nähtavad. Keemiliselt, mehaaniliselt ja fo-
tograafiliselt võib neid aga nähtavaks teha.

Kõige huvitavam ja üllatavam on küll juhus
Dresdenis, kus sarnaste latentsete jälgede abil
tuli ilmsiks kahekordne mõrtsukategu. 4. juu-
liil 1914. a. kell ½7 õhtul teatati Dresdeni krimi-
naalpolitseile, et leskproua L. on leitud oma
korterist tapetult. Politseiülem tõttas kohe ku-
riteopaigale. Tuppa, kus lebas tapetu, polnud
saanud veel ükski kutsumatu. Kaaselanikud
olid korteriukse lahti leidnud, olid läinud sisse
ja läbi ukseks oleva akna näinud, et perenaine
on toa põrandal, nõor kaelas. Üks avati ja
politseiülem asus paiga uurimisele. Ta kasutas
haruldaset õnnelikku juhust, et ükski peale
mõrtsuka polnud jätnud mingit jälge tuppa. Ja
tõesti leidis ta mõned latentsed jäljed ukse
seesmisel küljel ja ühel kastil. Alles pärast
põhjalikku uurimist algasid harilikud krimi-
naalpolitsei ametitalitused — laiba järelevaata-
mine, pildistamine, kaaselanikkude ülekuula-
mine jne.

Kõik kestvad uurimised ei annud mingit ta-
gajärge. Tapja isik oli ikka saladuses. 20. juu-
liil teatas politseiülem, et ta tapmispaigalt leitud
sõrmejälgi võrreldes kohalikkude daktüloskoo-
biliste andmetega on jõudnud kindlale otsusele,
et tapja on õmblejanna Marie Müller.

See Müller oli hoopis uus isik draamas. Seni
polnud tema vastu mingit kahtlust. Kohe asuti
tema otsimisele. Samal õhtul leiti ta ja arre-
teeriti. Ta salgas muidugi, salgas, et ta ku-
nagi tapetut tunnud, et ta seal linnajaos olnud.

Siiski peeti ta kinni, sest ta sõrmejäljed kinnitasid kõige kindlamini ta süüdi.

Mülleri sõrmejäljekaart — 1913. aastal oli Müllerit karistatud ja siis olid ta sõrmejäljed võetud — juhtis politsei tähelepanu veel kaugemale. 1914. aasta maikuu leiti 86-aastane naine oma korteris surnult. Politseiarst konstateeris loomuliku surmajuhuse, mis selle kõrge ea juures ka usutavana näis. Kriminallistid

Ülemmunk Iliodor.

Rasputiniga ühel ajal sai Venes kuulsaks ülemmunk Iliodor. Ta oli üks Venemaa „pühamees“, muidugi sama laadi kui Rasputingi, sest sarnaseid pühakuid tarvitas ennerevolutsiooniline Venemaa. Kui tal revolutsiooni tulekuga Venemaal äri enam hästi ei läinud, kolis ta Ameerikasse ja katsus ka seal usuaasjadega kapitaaliga koguda. Et see ei õnnestunud, läks ta kinosse, tungis isegi ühe kino direktoriks, aga kukkus ka selle ilmaliku ettevõttega sisse ja protsessis praegu oma kaasaktsionääridega.

juhtisid küll arsti tähelepanu surnu kaelal olevale punasele joonele, kuid arst seletas seda sellega, et korjus oli pikemat aega külje peale vajunud peaga olnud ja veri oli seal nahavoldi vahel pahtunud. Politsei oli aga ühel kapil

sõrmejäljed leidnud, mis ei olnud majaanik-kude omad, ja oli nad alles hoidnud. 29. juulil toodi nad arhiivist välja, et neid Mülleri omadega võrrelda. Ja nad olid täiesti sarnased! Müller salgas ka siin oma süüdi.

Vaatamata hoolsa uurimise peale ei leidnud politsei midagi muud, mis oleks Mülleri süüdi tõestanud. Ta ise salgas ja poleks ta sõrmejäljed mitte nii selget keelt kõnelenud, poleks kohus võinud teda süüdlaseks tunnistada. Nüüd mõisteti ta kevadel 1915. a. siiski surma.

Elukutseline roimar tunneb ammugi suurt hädaohtu, mis peitub uues teaduses. Sõrmejoonekesi ei saa aga muuta mingi abinõuga, ka põletamisega mitte. Siiski katsutakse seda sagedasti. Tarvitatakse põlevat sütt, keeva vett ehk õli, et oma sõrmede äraandlikku keelt arusaamatuks teha. Kuid niipea kui haav paranenud, on uuel nahal täpselt sama joonistus kui vanal. Ainult väga sügava haava juures, mis naha hoopis purustab, muutub joonistus. Siis jääb aga sõrmele mitte vähem iseloomulik arm. Koguni tublisti lagunenud laibal on sõrmejoonistus veel selgesti näha, mille abil isikut kindlaks võib teha, nagu see sündis Roomas ühe venelase konjusega, mis oli olnud kusažil kastis juba 22 päeva.

Peenemad roimarid on sellepärast sunnitud töötama kinnastes. Kuid kindad vähendavad sõrmeotsade kompamisvõimet, mis aga sagedasti väga tarvilik, nii et alati kindaid ei saa tarvitada. Mõjuvam on teine kaitseabinõu, nimelt võltsivad roimarid sõrmejälgi. Kummitemplitega, mis kujutavad sõrmeotsi, jäetakse jäljed roimakohale, mis politsei peab eksiteele juhtima. See võte tuli alles hiljuti avalikuks Stockholmis, kus arreteeriti salk sakslasi-roimarid sarnaste kummitemplitega.

Viimane edusamm daktüloskoopia arenmises on poroskoopia, sõrmeotsa nahapooride täpne uurimine. Neid mikroskoobiliselt lõpmata erinevaid jälgi sõrmeotsadel asuvatest higinäärmete avaustest ei saa järele aimata mingi kummitempliga, sellepärast on nende uurimisele uuemal ajal hakatud enam tähelepanu ja hoold pühendama. Inimese ea jooksul ei muutu pooride vorm ega asukoht ja igal inimesel on nad sootuks isemoodu. Raskust uurimise juures teeb nende lõpmatu väiksus, siin püütakse tööd kergendada 16- ja 17-kordse fotograafilise suurendamisega.

Raske ülesanne on teatud sõrmejälje otsimine ja võrdlemine, sellepärast on asjast huvitatud ametivõimud abinõusid otsimas ülesande kergendamiseks ja lihtsustamiseks.

Maskval isiku kindlakstegemise meetodil on kaks suuremat puudust: 1) isiku kindlakstegemine sõrmejälgede järele, mis praegu kõige

tunnustatavam abinõu selleks, nõuab nende jälgede saatmist sagedasti mitmesse politsei-asutusse seal leiduvate sõrmejälgedega võrdlemiseks. See tee, õigemini eksitee, nõuab palju aega ning ei ole lubatav, kui arreteerimine osutub põhjendamatu; 2) ei ole igal politseiavalitsusel kõik sõrmejäljed, ikka on ühel asutusel mõne elukutselise roimari sõrmejäljed, mis teisel asutusel puuduvad. See nõuab jälle pikaajalist kirjavahetust.

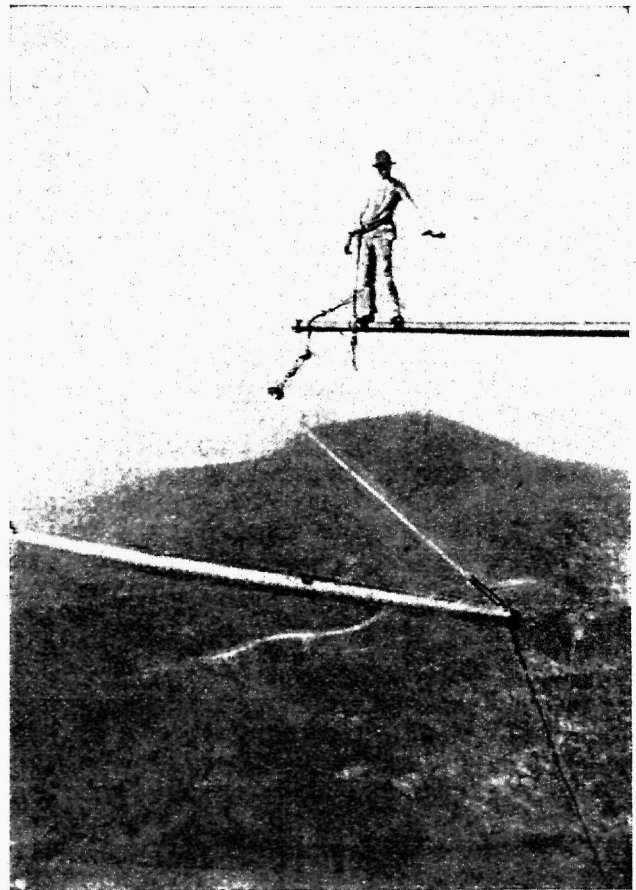
Mitmeaastase hoolsa töö järele leidis Daani politseiinspektor Jörgenson igal pool vastuvõetava ja tarvitava sõrmejälgede süsteemi. Kõik sõrmejäljekaardid jagatakse teatud tunnuste põhjal klassidesse ja nende tunnuste järele seatakse kokku n. n. klassifikatsioonivalemid, mis koosnevad tähtedest ja numbritest. Need valemid on aga summalised, mitte iga üksiku inimese sõrmejälgede järele kokku seatud. Jörgenson arendas seda süsteemi ja moodustas individuaalse klassifikatsioonivalemi, mis vastab ainult ühe isiku sõrmejälgedele ja mille abil võib sama eksimatult isikut kindlaks teha kui originaaljälgede järele. Selleks liitis Jörgenson summalisele klassifikatsioonivalemile veel n. n. detail- ja notabenevalemid, mille abil on võimalik iga sõrmejälge väga täpselt kirjeldada. Selle kirjelduse järele võib nüüd kergesti leida tarviliku kaardi teatud grupist, mis on jaotatud summalise klassifikatsioonivalemi alusel.

Arvurikkad daktüloskoopia asjatundjad pooldavad seda süsteemi ja leiavad ta olevat igapidi vastuvõetava ja tegelikus elus tarvitatava. Jörgensoni valemite kõige tähtsam omadus on, et neid võib edasi anda ka telefoni- ja telegraafiteel. 1922. a. septembrikuus esines Jörgenson New-York'is rahvusvahelisel politseiülemate kongressil, kus suur osa pooldas tema süsteemi täielikult. Ameerikas võeti see süsteem otsekohe tarvitusele, Euroopa riigid kavatsevad seda ka lähemal ajal teha.

Mitme riigi kohtud on hakanud ikka enam ja enam tunnustama daktüloskoopiat ja hindama tema saavutuste tähtsust kohtumõistmises. Moodne kriminalist töötab teadusliku vaatluse alusel mikroskoobi ja kaameraga.

Sõrmejälgi kasutatakse ühtlasi ka „allkirjana“. Juba 5. aastasajal oli see viis hiinlastel tarvitusel ja ka meil oleks väga tarvilik, et mõnel puhul tunnustataks sõrmejalg seaduslikuks allkirjaks, nagu tähtsatel aktidel, vekslitel, tshekkidel, testamentidel, passidel jne. Rume-

nias näiteks nõutakse tsiviilaktidel allkirja kõrval ka sõrmejälge. Ameerika pangad, kus palju tegemist kirjaoskamatute pärismaalaste ja sisserändajatega, nõuavad oma klientidelt isiku tõendamiseks ka sõrmejälge ja selle abil hoiavad nad ära palju pettusi. New-York'i pangad nõuavad sama ja viimasel ajal on ka Saksamaa suuremates pankades see süsteem tarvitusele võetud. Kui tuletame meele neid

Rio de Janeiro lähedal Cercovado mäe tipul asub raadiojaam, mis kõige kõrgem maailmas on. Ta on merepinna 2000 meetrit kõrgemal. Pilt kujutab selle raadiojaama antennisid, millel üks jaama tehnilistest korraldajatest kõnnib.

tuhendeid pettusi, mis alati korda saadetakse võltsitud allkirjadega, ja kui kerge on petta ka kõige osavamalt ja ettevaatlikumat meisterlikult võltsitud allkirjaga, siis peame küll seda uuendust tervitama ja soovima, et ta kiiremini levineks.

VIIMNEPÄEV.

WALTHER NITHACK-STAHN'i romaan.

13

Tõlkinud J. R.

Pimedatel uulitsatel kõndis kantsler, ükski ja tundmatu; siin ja seal välgatas küünlatuli läbi akna viimase elumärgina. Öhus on põlenud majade suitsulõhn ja see teeb hingamise raskeks; kui aga mitte kauane tuulevaikus poleks olnud, oleks terve linn juba maha põlenud.

Sagedasti komistab jalg surnukehade peale. Mõned inimesed veepangidega tulevad vastu; siis peatavad kantsleri lauljad ja tantsijad naised; tal on tegemist, et ennast nendest lahti päästa.

Viimaks on ta linna metsas. See on kange kuumuse käes kui ära põlenud. Laia tiigi ümber on suured karjad igasugu loomi: hobuseid, koeri ja pudulõjuseid; nende vahel ammutavad inimesed halba vett. Juba käivad kuulujutud, et hirmsad taudid lahti pääsenud — aga kusagil ei ole ühtegi arsti ega rohtusid saada.

Aga veel halvemad asjad on tulemas.

Kantsler tunneb ennast korraga nõrga olevat. Ta kääneb ennast ümber; linna kohal hõljub hiiglasuitsupilv, nagu oleks selle vulkaan üles visanud. Pikkamisi valgub suits laiemale. Nagu oleks hiiglaaltaril tuli põlema süüdatud ja ohverdaks ennast inimkond ise, lähedat otsa nähes. Kantsler laskub lähemale pingile; viimased uneta möödasaadetud ööd karistavad teda. Ka nälg on tema ära kurnanud. Aga ta pingutab oma tahet ja on jälle jalul, nagu kihutaks teda tuhanded pilgud ja tunneks ta end ikka veel riigijuhi kohustusi kandvat.

Kui aga seda hirmsat kuumust ei oleks! Ehk kui see kuumus tõuseks põletusvõimeni! — Pikkamisi läheb ta tagasi linna poole ja alevikust läbi: siin elavad haritlased, igasugused inimesed, kes vaimutööst elavad ja loodusejõudude üle valitsevad; kuidas need küll nüüd ka peaksid elama?

Ühe kaupluse aknast paistab tuli. Kas see peab tähendama, et seal veel kaubeldakse? Kantsler astub lähemale ja surub ukse lahti: ruum on tühi, ta vaatab selle hoolega läbi ja näeb ühes nurgas leiva; ta vaatleb seda ahnel pilgul ja sirutab juba käegi välja, siis näeb ta aga seina peal enese varju, näeb küürutavat kogu ja haaravat kätt ning pörkab tagasi. Ammu see oli, kui ta kõigile kinnitas, et: „Keegi kusagilt midagi võtta ei tohi, ehk olgu siis ainult raha.eest või kingitusena“, talle vastati siis, et kõik praegu võtvat, kust aga võivad;

tema aga ütles: „Kui ka kõik tapavad — meie mitte, meie peame eeskuju andma, minge ja paluge — see on kõik!“ Need olid tema viimased sõnad oma perekonnale.

Keegi maine hüülib uksest sisse ja vahib teda umbusklikult. „Mis te tahate?“

„Kas te ei müüks mulle selle leiva?“

„Ei.“

Kantsler pistab käe tasku, võtab sealt mitu kuldraha välja ja paneb laua peale: „Ka selle eest mitte?“

Naine hakkab heleda häälega naerma: „Mis on nüüd rahaga teha?“

Rahad veerevad ja kukuvad kõlinal laua pealt maha.

„Andke üks tüki kenegi sellest leivast!“

„Meil on homme seda enestele vaja.“

Kantsler läheb pikkamisi välja, paneb ukse tasa kinni, hulgub pimedatel uulitsatel ringi.

Sealt keldrikorterist paistab ka valgus, koldes on tuli, inimesed istuvad ümber, mees, naine, ja lapsed ning vahivad katlasse, mis tule kohal ripub. See on pilt, mis enneajaloolist koopaelanikkude seisukorda meele tuletab. Nii pöördub ka siin kultuur, oma lõpult alguse juure tagasi.

Kantsler tunneb, et teda jalad enam edasi ei kannata, ta läheb tuikudes äkilist treppi mööda alla ja palub alandlikult, et talle süüa antaks. Mees ja naine vahetavad küsivaid pilke, aga viimaks ütleb naine sõbralikult: „See on meie viimane söök, aga paar lusikatäit võite ju siit ometi võtta.“

Nad istuvad laua ümber ja söövad vaikselt jahuputru. Kantsler peab ennast kõigest jõust tagasi hoidma, et mitte ahneks minna. Mees, kelles ta käte järele kingsepa ära tunneb, vahib teda uurivalt üle prilli. „Nüüd saavad paljud imestama,“ ütleb ta viimaks. „Paljud saavad imestama.“

„Mis te sellega mõtlete?“

„Vaadake, näiteks, siin minu pea kohal elab studeerinud herra. Ta käib päev otsa toas edasi-tagasi ega tea, mis teha, siis loeb ta jälle oma raamatuid, aga seal ei ole midagi öeldud selle kohta. Sellepärast käib ta jälle edasi-tagasi; täna tuli ta viimaks alla ja istus minu juure maha; ma paikasin parajasti saapaid; ta naeratas ja küsis minult: kas neid saapaid taevast tarvis olla? Mina vastasin: „Sellepärast ma ei paika, aga mul on töö juu-

res palju parem olla.“ — „Jah, meister,“ vastab tema, „te olete üks mõtleja mees. Mis te arvate, mis meist saab?“ — „Mis ma alati öelnud olen,“ vastan mina, „meie peame välja rändama, tükk aega tuleb meil ilma kehata elada, siis tuleme meie ühesse uuesse kehasse, mis me ära oleme teeninud ja ikka nõnda edasi. Ja kuni kõige sisemisse ringi, kõige heledamasse valgusse oleme jõudnud: see on siis õndsus; paljudel tuleb väga kaua rännata, sest et nad väga vähe arenenud on.“ Professor võngutas pead, nagu oleks see tal raske aru saada. „Seda on juba mitmed vanal ajal tõendanud,“ ütles ta, „aga ometi ei ole hinge olemas.“ Selle peale naersin ma talle näkku ja ütlesin: „Kirjatundjad on alati sõgedad inimesed olnud. Silmad on neil, aga nad ei näe, nad saavad imestama, kui nad ükskord üles ärkavad, surmatunnil saavad nad nimelt imestama.“ Selle juures võtsin ma oma vähema lapse kõrvast kinni ja ütlesin: „Näete, see on juba kord niisugune olnud kui teie, aga nüüd on ta kingsepapoi si naha sisse karanud, selle juures on ta aga usklik. Ja sellepolest on ta teist tüki maad ees. Naine, anna sellele herrale kapist neid vanu saiu. Tal on veel kõht tühi.“

„Täna, pole tarvis. Teie oma lastele on seda veel vaja.“

„Kui teil jahu tarvis on, siis minge kantsleri juure, tal olla veel suured lukustatud aidad jahu täis.“

„Kantsleril? Kust teie seda teate?“

„Seda kõnelevad kõik inimesed ja nii see ka on.“

„Mispärast te arvate, et ta jahu aidas luku taga hoiab?“

„See ei ole minu asi. Ta peab igaks juhtumiseks hoidma, see on tema kohus.“

Kantsler raputab tubli mehe kätt ja läheb siis trepiastmeid mööda kosutatult üles. Uulitsale jõudes vaatab ta tähtis taeva poole. On nagu natuke jahedam ja puhub kerge tuuleõhk. Mahalangenud lehtedes on sahinat kuulda.

Ta läheb tükk maad edasi ja astub siis ühe vanamoelise maja ukse ette. Siin elab tema vana õpetaja, professor. Ta kõlistab kella, tema lastakse sisse. Siin on kõik nagu ennemgi, õlilambi valgel istub kõrge otsaga vana mees laua ääres ja kirjutab lehele oma selge käekirjaga.

„Pidime meie veel siis kord teineteist nägema?“ ütleb ta naeratades. „Kui ma ei eksi, on väljas öö?“

„See on aeg, kus nõutud jüngrid oma meistri juure hiilivad. Kõik nõuandjad on mind hädasse jätnud. Oma ministrid ei saa ma enam

näha. Nad istuvad kõik oma naiste juures pimedates tubades, istuvad oma naiste juures ja ootavad ennenägematut.“

„Ja teie?“

„Mina olen kuuldavasti oma ametist tagandatud, sest praegu valitseb hullumeelsus. Aga ma pean oma kohuseks valmis olla selleks juhtumiseks, kui jälle mõistus valitsema hakkab.“

Vana professor lükkas prillid otsaesisele ja näib oma poolpimedate silmadega nägematuid asju vaatlevat. „Kuidas on praegu lood väljas, maailmas?“

„Kas te olete uuematest asjadest midagi kuulnud?“

„Ma palusin oma teenijat, et ta sest mulle ei kõneleks.“

Kantsler jutustab Philanderist ja tema riigist, suurest tulekahjust ja suurest rahvapidust. Ta räägib ka suurest näljast, mis tulemas on. „Võib aga oodata, et kõik teisiti läheb ja kõigele sellele varsti lõpp tuleb.“

Professor kuulab seda teadaannet liikumata tõsidusega, viimaks küsib ta: „On teil teateid, kuidas muil mail läheb?“

„Täna sain ma oma truude lendurite läbi teateid, kes ühe osa maakerast läbi sõitsid. Igal pool seesama pilt: nõutus, meeleheide, metsik segadus; Londonis nälg, sest et laevad ei sõida; Rooma põleb, Pariisis on mäss. Igal pool, maal ja linnas, kuriteod, röövimised, rüüstamised; perekonnaelu laguneb. Hispaanias ja Venemaal lõpmatud palvetajate rongikäigud, pühade piltide ees leegionid palvetajaid, Ameerikas on üks unistaja tuhandeaastase rahuriigi välja kuulutanud; varandus ja naised olla ühiseks tunnustatud... Herra professor, teie ütlesite hiljuti, et elu väärtus elus eneses peituda. Aga kui kõrgelt hindate teie praeguse inimkonna elu väärtust?“

Filosoof on oma harjumuse järele sõrmeotsad kokku pannud ja vahib mõeldes nende peale. „Mis te siin jutustate, ei üllata mind sugugi, meie olemasolu põhjeneb looduse suurel korraldusel. Kaob see meie jalge alt, siis ripuvad ka meie mõtted õhus. See on aga seisukord, mida suurem osa inimestest ära ei suuda kannatada. Ta kaotab, nii öelda, moraalse orientatsiooni ja langeb.“

„Seda nimetan mina kõlbliseks hävinemiseks, mida teie hiljuti kõrgemale vaimlisele astmele tõusmiseks nimetasite.“

„Ma jään oma ütelse juure.“

„Paar tarka, paar suurvaimu terves ilmas maha arvatud.“

„Ja kui ka vähesed niisugused on — üht puud ei hinnata mitte tuhande õie järele, mis viljakandmata maha langevad, vaid vilja järele, mis tema kannab; inimkonnas ei ole aga

lugu mitte nii, meie ei pea mitte inimkonnast rääkima ja selle juures ainult neid meeles pidama, kes suure nimega on, mina ei räägi mitte tänapäevastest kuulsustest. Mulle näib, et ajalookirjutajad meid eksitavad: tõsist suurust ja tõsist headust ei näe nemad mitte, sest et selle ümber kära ei ole. Üks kõige sügavam sõna, mis kunagi on öeldud: mis Jumal ära valinud, see on jõe inimeste meelest. Uskuge mind, sõber: seal asuvadki need väärtused, mis kauemini elavad kui meie planeet.“

Kantsleri süda läheb üsna soojaks; ta vahib hämmastunult professori valgeid juukseid, mis lambivalgel prohvetlikult hiilgavad. Siis jutustab ta kingsepast keldrikorteris. Ja ka sellest, kuidas ta kerjuseks saanud ja sellest, kuidas tal himu olnud leiba varastada. Kuidas ta vaese mehe käest süüa saanud ja sellele pea midagi järele ei jäänud.

Vana õpetlane nikutab pead: „Näete, seal ongi näide. Sest sellel mehel näib õigus olevat, mida mina kunstliste oimete varal väljendan, seda ütleb tema võimsates piltides ära. Ja temal ei ole mingisuguseid kahtlusi. Juba sellepärast peame teda hindama.“

Kantsler paneb talle erutatult käe kõhna põlve peale: „Kas teil ei ole meeles, mis ma ütlesin, et ma kuj uppuva laeva juht oma kohale tahan jääda? Võin avalikult öelda, et ma korraks kõikuma löin. Mul oli jälkus selle olevuse vastu, keda inimeseks nimetatakse. Ma küsisin eneselt, kas maksab selle olevuse viimaseid tunde kergendada?“

Vana õpetlane silub käega üle täiskirjutatud lehtede. Ta võtab neist ühe, paneb prilli ninale ja loeb: „See on viimane ja ümberlõikamatu tõekriteerium, et ta tõeliselt olemas on ja selle peale mõju avaldab, mis tema ümber on...“ Arvate, et ma seda ainult enese jaoks kirjutan? Mis ka ei tule, ma kirjutan teistele, järeililmale. Herra kantsler, see tasub ennast.“

See on püsti tõusnud: „Täna, nüüd öelge mulle ainult ühte — kas teil toidust puudus on? Ma olen valmis teie jaoks kerjama minema.“

Professori suu ümber on naeratus: „Minu tarvidused on väga väikesed. Aga siiski, olen midagi ära unustanud.“ Ta kõlistab... „Marta, on meil midagi süüa?“

Vana naisterahva tige nägu tuleb nähtavale: „Väga vähe, herra professor, vaevalt ulatab homseks.“

„Siis söögem ja ärgem muretsegem homse eest.“

„Ma hoolitsen juba homse eest, herra professor. Ja kui ma ka midagi kusagilt ei saa, teile peab ikka jätkuma.“

Professor vaatab võidurõõmsalt kantsleri otsa: „Näete, seal on jällegi üks inimene.“

*

Suur pidu on alanud. Igalpool, kuhu veel tulekahju suits ei ole tunginud, on uulitsatele ja platsidele tuled üles tehtud, vana kuningalossi ees on kaks hiiglasuurt tuleriita, mis leekisid taeva poole saadavad; kallist põletisainet on sinna kokku veetud; seal on segivisatud puust nikerdused, vürstlik mööbel, pildid, raamatud, vaibad, kõik, mis lähedast lossist leitud, tassiti siia kiiresti kokku. Ja praegugi veel kannavad noormehed kõike, mis põleb, siia ja viskavad tulde. Seal kõrval lendavad tulevärgiraketid mitmevärviliste kiirtena taeva poole.

Keset platsi, tuleriitade ees on kõrgem koht ehitatud, mille sambad siidiga mässitud, astmed, mis üles kahe kuldse trooni juure viivad, on punase sametiga kaetud.

Ümberringi suurel platsil on tuhandeid kirjuis riidis ja poolalasti inimesi, kes liiguvad, kätartsevad ega tea, mis teha.

Tihedas inimestehulgas karjub keegi ägedalt: „Ma ei taha! Laske mind minna!“

See on Hilda, endise rikka mehe tütar, kes meeste käte vahele sattunud. Tema juuksed on lahti, riided näruseks kistud, kogu tema välimus metsik. Temaga räägitakse lahkelt, naeretakse tema üle, uudishimulisi koguneb kokku.

„Ma tahan koju minna. Minu ema on haige!“

Vend tungib tema juure, võtab tema ümber kinni: „Ei ole enam „kodu“, terve maailm on nüüd „kodu“.“

„Ma ei taha kauemaks siia jääda, see kõik on mulle vastik. Tule minuga ühes!“

Vend sosistab temale midagi kõrva sisse.

„Ma tahaksin siiski isa juure minna ja põlvitada tema ees.“

„Isa, ma olen pattu teinud!“ irvitab keegi pikkade juustega noorherra. „Laske see tütarlaps siis koju joosta.“

Hilda jookseb minema.

Kaugelt kostab muusika ja puhuvad pasunad. Pikka uulitsat mööda, vana Võiduvära-va kaudu, tuleb rongikäik põlevate tõrvikutega. Kahel pool uulitsat on tuhanded inimesed seda vaatama kogunud; ees ratsutavad mitmevärvilistes riietes heroldid, lipud käes ja pasunaid puhudes. Selle järele tuleb kuuehobuse vanke, mille peal hiiglagloobus, roosidega ehitud, Greeka riides naistest hoitud. Selle järele sammuvad raudriideis kuninga ihukaardiväelased. Kuningas ise, kullatud raamil kantud, tõrvikutest valgustatud, liigub

hiiglarongikäigu ees. Lippudel, mida kantakse, on lugeda: „Lõpp hea, kõik hea!“ „Elagu emake maa!“ „Kõik inimesed saavad vendadeks!“ „Üks silmapilk siin paradiisis...!“ ja muud sellesarnased. Pealtvaatajad avaldavad hüüete ja käteplaksutamisega kiitust.

Piduplatsile jõudes astub kuningas pühalkult trooni poole ja istub selle peale. Tal on valge, lai mantel seljas, kõhnad käevarred on paljad, küüraka selja peale on leopardi nahk visatud; kui ta enese ümber pöörab, paistab tema otsaesisel punane side kahe tähega. Ta istub parempoolsele troonile. Tema jalgade

ette on kaks kotkast kinni needitud, kes esiti rahutult tiibadega peksavad, siis aga liikumatult istuma jäävad ja uhkelt ilma vaatlevad. Kuningas tõstab käe ja pasunapuhujad, kes trooni ette astmeteale asetatud, algavad ühes suure laulukooriga:

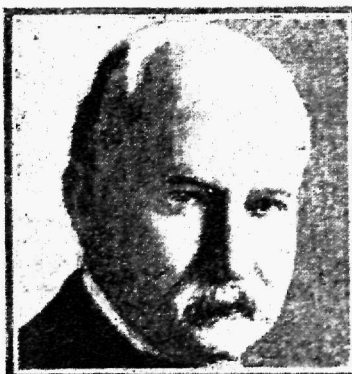
„Rõõm sa jumalate anne,
Paradiisist pärit sa.“

Siiski on märgata, et laulusõnad mitmes kohas moondatud on. Pikkamisi hakkab rahvahulk kaasa laulma ja tormina tõusevad helid taeva poole. (Järgneb.)

PETROOLEUMISKANDAAL AMEERIKAS.

Põhja-Ameerika Ühisriikides hiljuti avalikuks tulnud riigivaranduste isikliste tulude suurendamiseks kasutamine rea kõrgemate ametnikkude poolt on kujunenud üldiseks skandaaliks, mis nii mõnegi mehe president Coolidge'i kabinetist lahkuma on sundinud. Väljamaa ajakirjanduses on nimetatud kompromiteerivast loost pikki artikleid toodud, kusjuures sündmus suurimat kõmu muidugi Ühisriikides endas on sünnitanud.

Kuritarvituste päevavalgele tulek algas õieti lihtsalt ja kõmutult. Jaanuarikuus s. a. teatas A. Roosevelt, endise president Roosevelt'i noorem poeg, et ta naftakuninga Sinclair'i teenistusest lahkub, sest et ta mitmete seal ettevõtetavate ärioperatsioonidega ei saa nõus olla. Roosevelt'ilt lähemate teadete nõudmisel hargnebki lõpuks kogu skandaalne ärilugu. Tuleb avalikuks, et endine riigi siseasjade sekretäär Albert Fall, tuntud vanem poliitikamees ja kad. president Hardingi isiklik sõber, riigivarandustega suurt äri on teinud, naftakuningale Sinclair'ile heade summade „alkkäemaksu“ eest tüki riigile kuuluvat naftarikast maad kasutamiseks sobitades. Asju aeti muidugi kõigi juriidiliste süüdsuste tähe all, osates niimoodi iga erilist tähelepanu kauaks ajaks kõrvale juhtida. Skandaalse loo keeris on kaasa kiskunud ka mõningaid praeguse valitsuse liigetest, kelle osavõtt kahtlastest ärioperatsioonidest asja uuriva senatikommissjoni ees järk-järgult esile hargnes. Nii näiteks nimetatakse ühe asjaosalisena Wilsoni väimeest Mac Adoo'd, kabineti liiget ja demokr. partei üht silmapaistvamaist tegelasist, meriasjade sekretääri Denby'd ja ülemat riigiprokurööri Daugherty.

Siseasjade riigisekretäär
(minister) **Fall**,
kes altkäemaksu võttis.

Miljardäär Sinclair,
naftaallikate omanik, kes
võimumehi ära ostis.

Skandaalilained on isegi kad. president Hardingi nimeni ulatunud. Tol ajal, kui nimet. suur naftaoperatsioon käimas oli, müüs Harding oma ajalehe „Marion Stari“ väga suure kasuga edasi. Lehe ostsid naftakuningad, millest nüüd kahtlus tekkis, kas ehk siin ka tegemist polnud mingi presideendi „vaikimaostmisega“.

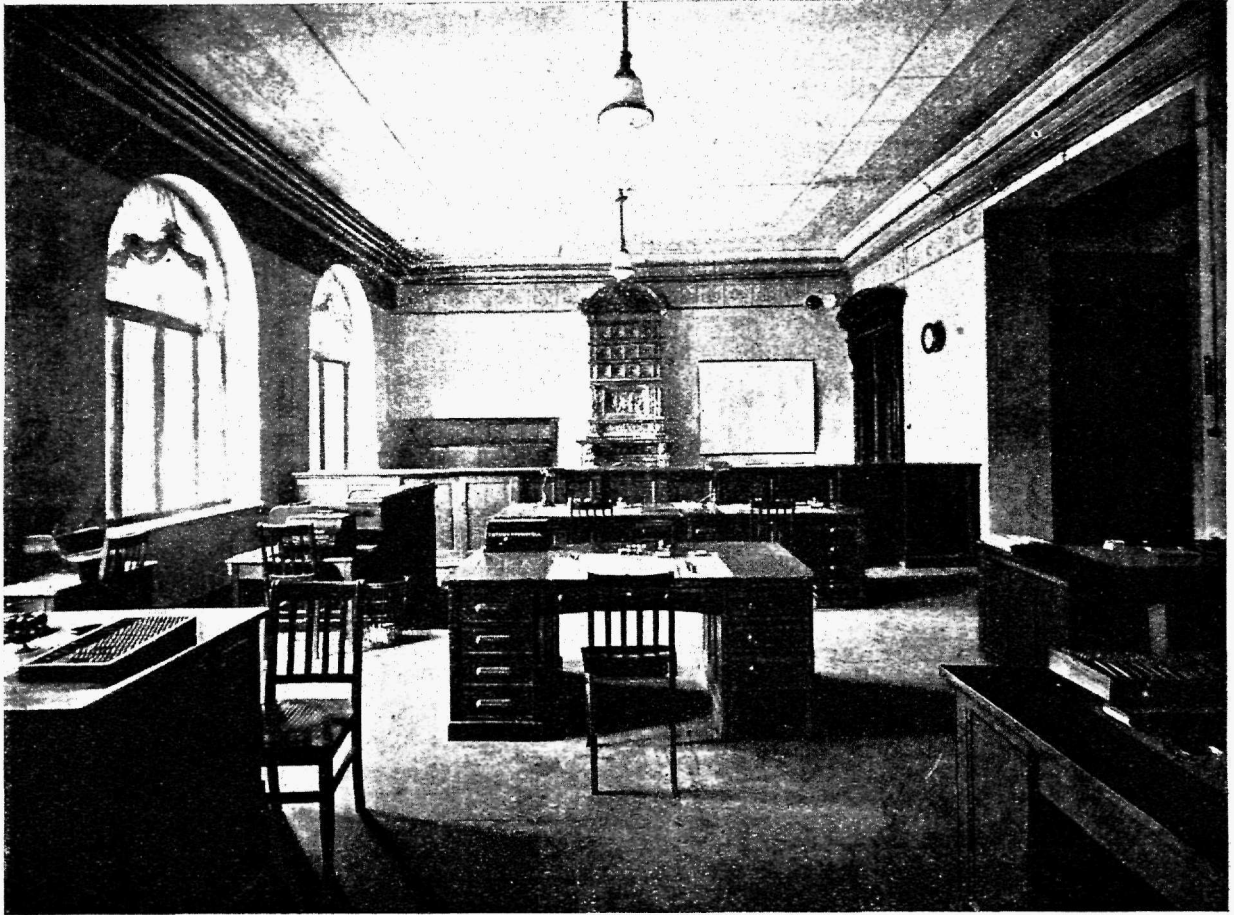
Küllalt selgete tõenduste varal on aga kadunud presideendi nimelt kahtlusevari eemaldatud, kuna rea teiste tuntud isikute nimed skandaalivoolus edasi ujuvad.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

Põhja Kinnitusselts.

Kinnitusosalal on oma tähtis koht rahvamajanduses. Iga inimene võib tule ehk muu õnnetujuhuse tõttu oma varandusest või töövõiljast ilma jääda; iseäranis halvavat mõju avaldab aga niisugune kaotus, kui tema puudutab tööstust või muud majanduslist ettevõtet. Kinnitamine tule ja õnnetuuste vastu, kuigi ta uusi varandusi ei loo, aitab üksikule isikule või ettevõtjale tööstust jätkata mahapõlenud hooneid üles ehitada, hukkaläinud laeva asemele uut muretseda jne., kuna kulud (kinnitussumma) terve rahvamajanduse peale ära jagunevad ja selle tõttu tuntavad ei ole.

Enne sõda tegutsesid Eestis peaaesjalikult Vene kinnitusseltsid: okkupatsiooniajal astusid nende asemele Saksa seltsid. Eesti valitsuse ajal likvideeriti viimased, asutati oma aktsia-kinnitusseltsid. Üks neist Eestis elule tõusnud kinnitus-aktsia-seltsidest, kes Põhja Panga ümber koondunud Eesti ärimeeste poolt asutatud ja Eesti oma kapitaaliga töötab, on Põhja Kinnitusselts, kes oma tegevust algas 1920. a. juulikuul. Seltsi juhatuse esimeheks on algusest peale olnud Põhja Panga direktor A. Kuben, kuna tehniliseks asjaajajaks direktoriks on kinnitustegelane G. Reuss. Selts töötab eduga ja aastaaruanded näitavad selgesti tegevuse kasvu.

Põhja Kinnitusseltsi operatsioonisaal.

1920/1921. aastal tuli preemiaid sisse tule- ja transportkinnituste eest Mk. 16.872.050.—, mille juures varandusi oli kinnitatud kokku 5.302.239.860 m. eest; 1922. a töusis preemiate kogusumma 49.503.677 m. peale, kokku kinnitatud oli varandusi 1922. a jooksul 32.514.761.162 m. eest. Niisugune suur vastutus on muidugi võimalik ainult selle tõttu, et selts oma kinnitused edasi kinnitab väljamaa seltsides, nii et kinnitajad täitsa kindlustatud on. Üldse peaks kinnitajad suurt rõhku selle peale panema, et seltsil, kus nemad kinnitavad, soliidne edasikinnitus oleks, sest ükski Eesti kinnitusselts oma mõnemiljonilise põhikapitaaliga ei jõuaks suurema kahju korral oma peale võetud vastutust kanda, kui edasikinnitust ei oleks. Edasikinnitus aga jagab riisiko paljude seltside vahel, sest need väljamaa seltsid kõrge valuuta maadel, kus Põhja Kinnitusselts edasi kinnitab oma riisikot, jälle omalt poolt seda riisikot edasi kinnitavad teistes väljamaa seltsides. Edasikinnitamise tõttu ongi seltsil võimalik kindlat kinnitamisäri ajada. Vene seadus nõudis, et kinnitusselts iga kinnituse ala (tule, transport jne.) kohta, mida selts toimetab, oleks kindlustatud 500.000 kuldrubla. See teeks praegusel ajal vähemalt 75

miljoni Eesti marka välja, nii et seitsil, kes ainult tule- ja transportalal töötaks, peaks vähemalt 150-miljoniline põhikapitaal olema, mis meie tingimistel täitsa võimata. Selle asemele astub edasikinnitus väljamaa seltsides ja ainult sel tingimisel võib suurem Eesti selts reaalsel alusel töötada. Põhja Kinnitusselts on 1920/1921. a. kahjutasu maksnud 2.365,347.75 mk., 1922. a. 6.176.793 mk.; enda kanda on jäänud sellest summast edasikinnitamise tõttu ainult mõne sajatuhande ümber. Nii peab tunnis tama, et kinnitusala on kindel reaalne äri, kui teda ettevaatlikult ja ausalt aetakse. Põhja Kinnitusselts on oma tegevust 1922. a. laiendanud reisiõnnetuste ja murdvarguste vastu kinnitamise operatsioonidega ja kõige viimasel ajal on sisse seatud koduloomade kinnitamine haiguste ja varguste vastu, mis põllu- ja karjapidajatele huvi pakub, iseäranis nende majapidamiste suhtes, kus ainult mõni hobune ja muu loom on, mille äralõppemise korral majapidamine rängasti kannataks, kui sarnasel korral tasu ei saaks, et uut looma asemele muretseda. Põhja Kinnitusselts on esimene ja ainus selts Eestis, kes koduloomade kinnitamise sisse seadnud on ja loodab sellega meie majandusliste huvidele kaitset pakkuda.

Põhja Kinnitusseltsi direktori kabinett. Dir. G. Reuss.

MÕNDASUGUST.

Mis on uni?

Und võib defineerida elava olevuse perioodiliselt korduva olekuna, mil kõik tema tahteavaldused katkestuvad. Teaduslikust seisukohast ei ole sarnane definitsioon rahuldav, sest ta ei ole täieline. Ta iseloomustab und ainult negatiivselt, tahteavalduse puudumisega, ilma et ta ütleks, mis une ajal tõepoolest sünnib. Et elavad olevused uneta läbi ei saa, on kõigil teada, aga tänapäevani on saladus, millest uni oleneb ja mis ta ülesandeks, osalt veel selgitamata. Üldiselt on ammust ajast teada, et uni on puhkeaeg, mil keha oma elujõudu, mis eelneva füüsilise ja vaimlise tegevuse perioodil ära tarvitatud, jälle täiendab, ja mil mitmesugused koed oma normaalse oleku tagasi saavad, endast eraldades tarvitatud osi ja ehitades uusi kudesid. Viimastel aastatel on suure agarusega uuritud neid keemilisi ja füsioloogilisi protsesse, mis sel ülesehitamisajal sünnivad, on kindlaks tehtud huvitavaid fakte, mis selgitavad elavates olevustes esinevaid muudatusi ja iseäranis mõne näärme tähtsust.

Eriti huvitavad olid uurimised laste elu kohta enne nende sündimist. Tehti kindlaks, et sarnase lapse keha ei sisalda veres ega üheski teises osas vähematki vaba joodi jälge, peale ebatäieliselt arenenud kilpnäärme. Kuna aga juba teada, et üks selle näärme ülesannetest

on joodi verest välja tõmmata ja teda anda mil ja kus teda tarvis vastumõjaks mürkide ja lagunemisproduktide uimastavale mõjule, mis koed töö jooksul välja heidavad, siis võib sellest, et sündimata lapses vaba joodi ei leidu, järeldada, et on olemas suhe selle fakti ja ühek-sakuulise lapse une vahel enne tema sündimist. On leitud, et kilpnäärme sündinud lapse esimesest nutust tingitud lihastikkude töö mõjul on sunnitud läbi lapse keha vastumürgilist joodi saatma, mis vastu mõjub lihaste ja teiste kudede tegevusest tekkinud väsimuse produktide mürgilisele mõjule.

On teada, et väikesed lapsed palju enam magavad kui suuremad; seda võib sellega seletada, et sündinud lapse kilpnäärmed ei ole täielikult arenenud ja selle tõttu ei saa palju joodi eraldada. Näärme tühjeneb ruttu, väsimuse mürgid halvavad närvide keskkoha, ja laps uinub magama. Pika rahu ajal konjab kilpnäärme uut joodi, millega ta organismi järgmise ärkveloleku ajal varustada võib. Kui laps vanemaks saab, suureneb kilpnäärme joodiandvus ja lapse peaaegu ja lihastikud võivad kauemat aega väsimust tundmata töötada, sest et näärde kehha mürgiliste väsimuse produktide vastu enam joodi saata võib ja sellepärast laps vähem und nõuab. Laps, kelle näärde ei ole hästi arenenud ega suuda küllalt joodi anda, jääb füüsiliselt ja vaimliselt võimetuks.

Viimase aja uurimistest näib selgivat, et eritiübilised inimesed nõuavad erimääralt und, ja et une pikkus on tunduvalt kilp- ja neerupealse näärme tegevusest üheltpoolt ja lima- ja sugunäärme tegevusest teiselt-poolt. Neerupealse näärme väljatootatud ardenaliin mõjub märgatavalt kilpnäärmesse ja tema poolt välja-tõõtatud joodi hulka ja suurendab ühtlasi vere rõhumist, kokku tõmmates veresooni. Inimesed, kelle neerupealsed ja kilpnäärmed on terved ja töötavad harmooniliselt, on vaimliselt ja füüsiliselt väga elavad ja tarvitavad palju und. Nende kilpnäärmed saavad kehla palju joodi, nii et nad lihaste ja vaimlise väsimuse mürgilistele produktidele vastu panna suudavad, aga kui nad kogu joodi on ära tarvitanud nõuavad nad pikemat und, et endid uue joodi tagavaraga varustada. Selle tüübi inimesed vajavad 8 kuni 10 tundi und. Vastupidine tüüp, mis leidub põhjamail, ei nõua harilikult nii palju und. Tema füüsiline ja vaimline tegevus on aeglasem ja vähem intensiivne ja tarvitab kilpnäärmelt vähem joodi. Selle tüübi inimesed on harilikult suurema ja tugevama kasvuga kui lõunamaa tüübi omad. Ehk nad küll füüsilises ja vaimlises tegevuses aeglasemad on, ei ole nad siiski intellektuaalselt võimetud. Nende eluprotsess tegutseb enam pikkamööda, nende energia ei kulu nii ruttu, ja sagedasti püsivad nende anded kõrge vanaduseni.

Järjekult on uni perioodiliselt korduv olek, mille ajal kõik füüsiline ja vaimline tegevus soiku jääb lihaste ja närvide kiudesse kogunenud mürkide mõjul ja selle tagajärjel, et tühjendatud kilpnääre väsimuse märkide halvava mõju vastu joodi anda ei jõua. Et une ajal väsimuse produktide enam välja ei töötata, suudab oma tegevust jätkav kilpnääre uut jooditagavara koguda.

„Scientific American'ist“ G. V.

Ameerika tehnika uudised.

Pakjude seaduseelnõude hulgas, mis Ühisriikide kongressile järjekorraliselt esitatud, väärib erilist tähelepanu üks, millise teostamine oleks hiiglaedusammuks tehnikavallas kui ka Ühisriikide majanduselus. Selle eelnõu kaudu kavatakse peale suurte veekogude tarvitamist hariliku elektrijõuallikana kasutada neid veel ümberkaudsete maa-alade niisutamiseks, mis seal oleks suureks plussiks põllumajanduse tervendamisele.

Nimetatud seaduseelnõu ellu viimiseks on tarvis seitsme osariigi nõusolekut ja kokkulepet Meksiko valitsusega. Sest Koloraado jõgi, missuguse juures kõnesoleva projekti teostamine mõeldud on, — peale seitsme osariigi lõikab läbi ka Meksiko piiräärsest maa-alast.

Sulgudes Koloraado jooksu erilise tammiga on võimalik koguda hiigla veetagavarasid, mis projekti kavatsuste järele võimaldaks kuni 7 miljoni aakrit maad niisutada ja seda viljakandvaks muuta, missugune maa aga seni mujud täiesti kultiveerimatu seisab. Muuseas on välja arvatud, et seejuures kogunev vee energia võrdub 6 miljoni hobusejõule, kuna Niagaara kose energiat arvatakse 760.000 h.-i. peale. Nii sünniks hiigla jõuallikad, millest võimalik rikkalikult varustada seitset osariiki — jällegi uute ning suuremate tööstuste käimapanemiseks.

Peale selle võimaldab kõnesoleva tammi ehitamine reguleerida Koloraado alamjooksu, mis oma kohutavate tõusudega sagedaste — ja hävitavate uputuste põhjuseks on saanud — laastates sadandeid aakreid haritud maad, mis kohalikkudele elanikkudele määratud kahju sünnitab.

Harilikult algab Koloraado oma laastamiskäiku järgmiselt: peale üle 30-päevast, perioodilist vihmastadu tõuseb jõgi äkki oma kallastest, 30 miili kiirusega tunnis voolab ta läbi kuulsa Grand-Kanjoni, 4000—6000 jala sügavuse lõhestiku — ning jõudes oma alamjooksu

orgu heidab ta siia kõik oma ehamäärased veetagavarad, mattes, hävitades ja laastates suuri maa-alasid.

Kaitsetamm, mis on ette nähtud 250 miili kauguses jõesuust — kavatakse 750 jala kõrguses, 1100 jala pikkuses. — nii et selle taga kujuneks 85 miili pikkune sügav järve — 6 miili laiusena ja 500 jala sügavusega — ära mahutades 32-miljoni aakerjalga vett. Esialgsete tammi ehituste puhul juhitakse jõe vool loomulikust sängist erilisel selleks kaevatud tunnelitesse, kus need tunnelid haaravad jõe ülemalpool tammi ehitust — ning viivad ta maa alla, selle tee peal hulga elektriturbiine, jõujaamu töötama pannes — ning lasevad allpool ehitusi teda jällegi vanasse sängi välja voolata. Sarnaseid tunnelid peab olema mitmedkümmend — üldises ulatuses sadade miilide pikkuselt.

Kõik ehitustööd selle täies ulatuses läheksid maksma 50.000.000 dollarit.

Külmetusest.

Külmetus etendab inimese tervises suurt osa, sest hulk haigusi on temaga kuidagi ühenduses. Harilikult kujutatakse külmetust vere jahenemisenähtuseks, mis aga alati pole õige. Termomeetri abil võime selles veenduda, välised mõjud ei muuda meie ihutemperatuuri nii kergesti. Oleme soojaverelised ja meie ihutemperatuur seisab ikka ühtlasena, kuna külmavereliste (kalade j. m.) ihutemperatuur on nende ümbrusest. Ehk küll arstiteadus külmetusele nii suurt tähtsust ei anna kui vohikud, on siiski mingi harilikult kaetud ja külmaga harjumatu kehaosa, näiteks jalgade jahenemine, sagedasti haiguse tekitaja. Sellest igapäevasest nähtusest on palju mõeldud, kuid lõpulikule ja selgele otsusele pole ikkagi jõutud. Nagu igalpool teaduses, tekitavad ka siin iga uue otsusega jälle uued küsimused.

Et külmetuse mõjust kujutlust saada, võtame näitena kõigile tuntud nohu. Jalgade ja seal asuvate närviotsade jahenemine tekitab korraatuse närvisüsteemis, mis omakorda kutsub esile veresoonte laienemise ja kitsenemise. Jalgades kitsenevad veresooneid, reflektorilt laienevad nad nina lanahas. See paistetak ja hakkab eristama, — tekib harilik nähtus: nina on kinni ja „jookseb“. Sellel muutunud ja kaitsetegevuses takistatud lanahal algavad nüüd oma tegevust harilikult kahjutud bakterid. Et siin bakterid on tegevuses, tõestub nohu hakkavusest aevastamise, taskuräti jne. kaudu. Veel üks asjaolu soodustab bakteriate tegevust. Katsetega loomade juures on tõestatud, et tugeva külmetuse järelduusel väheneb valgete vereliblede — teatavasti on valged verelible need, mis hävitavad verre sattunud bakterid — arv 50% võrra ning ühtlasi nende liikuvuse ja bakteriate hävitamise võime tuntuvalt. Ka muud bakteriate vastu võitlevad ained veres on siis tegevusvõimetud.

Umber nii võime praegusaja teaduse põhjal kujutada külmetust. Külmetuse vältimiseks on parim abinõu keha kavakindel karastamine ja külmaga harjutamine.

—pp.

Radiotehnikast.

Ameerika Ühisriikide rahvaharidusosakond töötab praegu suurejoonelise kava kallal, kuidas kõik Ameerika raadiojaamad õppetöösse rakendada. Kavatakse umbes 2 miljoni lapsele, kel oma elukoha tõttu puudub võimalus kooliskäimiseks, anda järjekindlat õpetust raadio kaudu. Seda kavatsust suudetakse loodetavasti teostada, sest seal levineb raadio vastuvõtjate arv väga kiiresti, iseäranis maal, farmerite juures. Ka maal, hariduskeskkohtadest kaugel asuvaid õpetajaid tahab raadio aidata pedagoogiliste ainete loengute ja ettekannete kaudu. — Vähemais ulatuses on ka Inglismaa raadiojaamad kasvatustöös kasulikud. Hiljuti on nad oma eeskavasse muuseas keeleõpetuse võtnud. Iga

päev loetakse 10 minutit teatud õpperaamatutega käsi-käes Inglise, Prantsuse ja Saksa keele õpetust.

Üks Inglise ajakiri korraldas küsimuse, milliseid ettekandeid kuulavad raadioharrastajad kõige enam. Vastustest järgneb, et 30% kuulab klassikalist muusikat ja ooperid, 29% tantsumuusikat, 20% igasugu loenguid ja ettekandeid, 12% sporditeateid, 9% ilmastkuja kaubandusteateid. Võrdluseks olgu toodud andmed Ameerika raadiotarvitajatest: seal kuulab klassikalist muusikat ja ooperid 34%, tantsumuusikat 25%, ilmastkuja kaubandusteateid 23%, ettekandeid 18%.

—pp.

Surnuks nutnud.

Brooklynis suri mõne aja eest pika haiguse järele keegi proua Drzewicki. Teda leinama jäänud mees oli koguni lohutamatu ja nuttis lakkamatult päevad ning ööd. Mõned päevad hiljem, kui ta oma korterist esimest korda välja minemas oli, langes ta äkki meelemärkuselt maha ja oli mõne minuti järele surnud. Surma põhjust uurides leidis arst, et see äkilise verejooksu tagajärjena oli tulnud, mille oma korda välja oli kutsunud järelejätmatu nutt.

Õhuhomnibusid Rooma linnale.

Et suurlinnaks kujunenud Rooma kihavas tänavaliikumises tekkinud raskusi kõrvaldada, on sellekohase ühingu peasekretäär M. Biraghi kava välja töötanud, mille järele tarvitusele tuleksid õhuhomnibusid, s. o. väikesed lennukid, mis mitte väga kõrgelt ei lenda ja liiguvad lennuteedel, mis majakatuste kohal kinnitatud traatidega märgitud. Suurem osa Rooma majadest on lampkatusega. Säärastest katustest tuleksid siis mõned peatuskohtadeks, mis tänavaga lifti abil ühendatud.

Selle uueviisilise idee algataja peab nimetatud õhuteed tehniliselt kui ka kulude suhtes täiesti läbiviidavaks ja arvab, et Rooma iga päevaga kitsamaks muutuv tänavaliikumine ainult sel moel võiks laheneda. Rooma linn on viimasel ajal märksa laienenud, ja nõnda on tekkinud hädaline tarvidus väledalt liikuvate sõiduabinõude järele, mis alevikke kesklinnaga ühendaksid. Maapinna, millel igivana suurlinn seisab, kindlusetuse ja paljude vanade majade alusmüüride kriitilise seisukorra pärast on maa-aluse tunneli ehitamine võimatu. Ka pole kitsad ja kõverad tänavad alatasa suurenevale liikumisele kuigi soodsad. Siia juure tulevad veel künklike linnosa iseäralised tänavate seisukorda raskendavad pinnatingimused arvata. Nii et Roomale ainsaks pääsemiseks hädahohtlikust tänavaliikumise kitsikusest jääb — õhku põgeneda ja rajada uus, kiire liikumistee õhuhomnibuside näol.

Kummalised juhtumised keeluseaduse-maal.

Ameerika ajalehti lugedes märkad peagi, et lehe-toimetajail seal tihti tegemist on alkoholi keeluseadusega. Kuid ometi oleks ekslik uskuda, et see seadus seal samuti üldiselt huvijäratav ja vastu võetud on, nagu näiteks jalgpallivõistlused ja pokk, millega Ameerika ajalehemeestel ka alatasa tegemist on.

Nagu ajalehtedest näha, tabatakse Ameerika linnatänavail igapäev hulk inimesi, kelle juures politsei keeluseadusest üleastumist on märganud. Hiljuti olevat aga Ohios sarnane „õnnetus“ ka ühe „püha“ mehega juhtunud. Seal olevat nimelt agarad politseinikud kirikuvanema joobnud olekus tänaval tabanud. Mees, kellesl säärast üleannetust kõige vähem võidi oodata, pidi oma trahviraha maksma, nagu iga teinegi. Kuid kirikuvanem, keda kiriklased eeskujuks tahavad võtta, ei tohi ju oma koguduse ees halba kuulsusse sattuda. Seepärast andis ta oma ausõna juures tõenduse, et ta kümme aastat alkoholi piiskagi huultele pole saanud. (Ja nüüd, just keeluseaduse ajal, pidi vaene

mees säärase kiusatuse küüsi langema!) Kuna ju kirikuvanemad alati tõtt kõnelevad, võeti ka seekord selletus arvesse ja vabastati eksija karistusraha maksmisest, kogudusele aga seletati: Habemeajaja olevat „püha mehe“ nagu pärast habemeajamist 25-protsendilise alkoholiga pesnud ja see olevat kirikuvanema peale nii soovimatut mõju avaldanud. (Teadagi, kui 10 aastat piiskagi viina suhu pole saanud!)

New-York'is sattus omakorda politsei küüsi autojuht, kes joobnud olekus nii hoogsasse tuiju oli kukkunud, et ühel käidavamal tänaval suure tüki maad sõitis, ilma et oleks märganudki oma sõiduriista teise esiratta puudumist. Küll tõendas ka siin tabatu, et ta põrmugi joobnud pole, kuid autojuhtide vastu pole politseil sarnast usaldust, nagu kirikuvanemate vastu. Ja selle mehe käsi käis juba nagu kõigi teistegi politsei silmi sattunud viinasõprade oma.

Rabindranath Tagore Hiinas.

Ajalehtede teadete järele sai kuulus India luuletaja Rabindranath Tagore, kes läinud aastal ka Euroopat külastas, Hiina Fellingi ülikoolilt kutse Hiinat oma külaskäiguga austada. Hiina tähtsamad ajalehed töid sel puhul erijuhtkirju ja mõned isegi erinumbreid luuletaja auks. Nimetatud ülikooli poolt R. Tagore'ile saadetud kutsekiri sisaldab järgmist: „Iial pole keegi ei Ida ega Lääne luuletajaist meie nooruse südames nii palju tõsist huvi suutnud äratada; vähesed, isegi meie vanemaid viisid on vaevalt meid nõnda sügavalt ja elavalt inspireerida suutnud kui teie. See aegjärk, mis nii täis süngust, kahtlemist ja segadust, täitub teie juuresolekul rõõmu ja kaunidusega ja meie usk ja lootus elu kõrgemaisse hüvedesse leiaks meie teilt karastatud vaimus teie tuleku läbi kinnitust.“ Suurem osa Tagore'i ingliskeelsetest teostest on ka hiinakeelses tõlkes ilmunud.

Kas surevad indiaanlased välja?

Kümnekonna aasta eest arvati, et indiaanlased täiesti välja surevad ja sellega endiste vägevate indiaani riikide elavad tunnistajad kaovad.

Valgete sissetungijate sõjariistad hävitasid mitmed indiaanlaste suguharud täielikult; mitmesugused haigused, mis valgete poolt sisse toodud, laastasid tihti terved indiaanlaste maakonnad elanikest lagedaks. Mõne aja eest möllas indiaanlaste keskel iseäralik palavik, mis Kalifornias ja Oregonis ühe aastaga 70 tuhat punanahka hauda viis. See kõik andis põhjust kartuseks, et see rahvatõug, kes enne nii kõrgel kultuuriastmel seisis, maailmast täielikult kaob.

Praegu tuleb maa-alades, mis valitsuse poolt indiaanlastele elamiseks antud, iga ruutmili peale 6 elanikku. Ajaloolaste arvamise järele oli Ameerikas indiaanlasi sel ajal, kui Kolumbus Salvadoris maale tuli, üldse 816.000 hinge. 1880. a. oli neid Ühisriikides järele jäänud ainult 256.127 hinge. Peale selle jäi surevus vähemaks ja hiljutine rahvalugemine näitas, et indiaanlaste arv 344.303 on tõusnud. Sellega on väljasuremise hädahoht kõrvaldatud ja see rahvatõug muutub elujõulisemaks.

Kuigi indiaanlaste juht Massosoytis see oli, kes väljast sissetunginud võorastele kukuruusi kasvatamist õpetas, elatasid indiaanlased ise end kaua aega ainult jahipidamisest. See tegevus on neil ka nüüdki veel väga armastatud, kuigi võimalused selleks aast-aastalt kaovad. Ühes sellega kaob maailmast ka suur osa sellest veetlusest ja luulest, mis seni punanahkade tõugu iseloomustas. Ei või ju oma viletsal maalapil töötav, vabaduse ja endise vägevuse kaotanud indiaanlane enam ainet anda rohkearvuliste lugude loomiseks, nagu seda tegi vaba, uhke, vahva ja aus rohtlaante ja metsade valitseja.

—ste.

N A L I.

Julge mees! Kohtunik: „Kui kaugel olite kuriteokohalt?“

Tunnistaja: „Esimese paugu ajal kuue meetri ja teise ajal nii umbes kahesaja meetri kaugusel.“

Hoiatus. Arstile teeb tuska haige sõnakuulmatus; too kaldub tema nõuandeist alati hoolimatult kõrvale. „Ja teie lubate endale ikka veel igapäev kanget kohvi juua? Ma hoiatan teid! Kui teie seda veel pool aastat jätkate, võite kindel olla, et kolme kuu pärast olete surnud!“

Suured mõtted! „Kas mõtlete ka alati minu peale, kolonell?“ — „Alati, see oleks liig palju öeldud, aga kui ma üldse mõtlen, siis ikka teie peale, preili.“

Ajakohane mõrsja. „Ma pole peale teie iial kedagi teist armastanud!“

— Mõttetus!

„Olete minu elu valgus!“

— Seda olen juba varemgi kuulnud.

„Ma ei suuda teieta elada!“

— Lollakas olete.

„Kui teile küll mõistaksin seletada, kuidas teid armastan!“

— Kas teie midagi uuemat ei oska välja mõelda?

„Kas tulete mulle naiseks?“

— Ometi lõpuks hakkate kord ka mõistlikku juttu ajama.

Tõusik seltskonnadaam. Proua: „Mis see oli, mida praegu mängisite?“

„Viiulikunstnik: „See oli improvisatsioon, proua.“

Proua: „Ah, minu armsaim muusikapala!“

Kadedus.

Naine: „Mis sa ikka selle daami poole vahid?“
Mees: „Mu palitu ripub seal, ma vahin seda.“
Naine: „Silmapiilk tood oma palitu sealt ära.“

Hea süda. On tabatud mees, kes tuhande marga eest oli kohustunud kuritöö korda saatma.

Kohtunik: „Ja näruse tuhande marga eest heitsite nõusse säärast jälki mõrtsukatööd tegema?“

Kurjategija: „Jah, kohtuherra, nii juhtub sageli, kui liig hea südamega oled.“

„Minu tütre on palju austajaid olnud. Kaks lõpetasid kurvastuse pärast oma elu, üks sõitis ära Ameerika, mitmed on tema pärast hulluks läinud.“

— Minu Hellal oli küll ainult üks austaja, aga too — kosis tema.

Tõestatud. „Teie peaksite küll suitsetamisest loobuma, see on ju tervisele nii kahjulik.“

— Ah, mis kahjulik! Minu onu suitsetas ööd kui päevad ja elas seejuures ometi 90 aastat vanaks; minu vend aga ei suitsetanud iial ja suri siiski vara.“

„Kas teie vend tõesti kunagi ei suitsetanud? Kui vana ta oli, kui suri?“

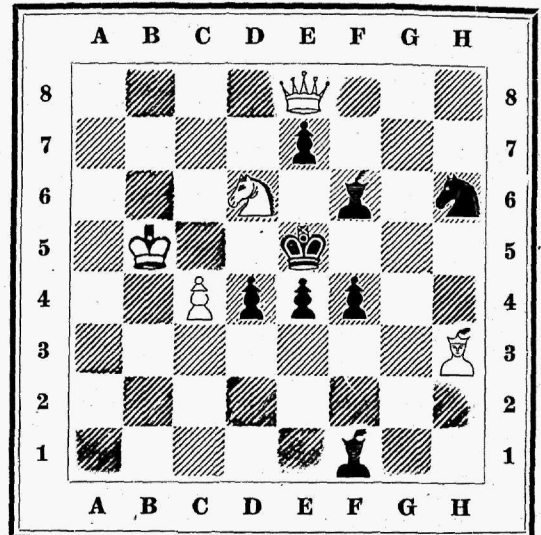
— Kuus nädalat.

MALE.

Ülesanne nr. 13.

Kokku seadnud K. Lederle.

Mustad.

Valged.

Valged: K b5, L e8, O h3, R d6, S c4.

Mustad: K e5, O f6 ja f1, R h6, S d4, e4, e7 ja f4.
Valged algavad ja annavad matt k a h e sammuga.

Ülesande nr. 8 lahendus:

1. V a1 — d1, e3 — e2,
2. R c3 — e4, e2 : d1,
3. R e4 — g3 annab matt.

Õiged lahendusi saatsid: R. Meyer (Tallinnast), J. Rütšak, Ed. Lind, Leopold Soonberg ja Voldemar Heuer (Tartust), A. Pachel (Vändrast), A. Kuusik (Hallistest), Albert Kukk (Valgast), Martin Villemson (Pärnust).

Trükivea õiendus.

Ülesandes nr. 12 peab d6 ruudul must odamees valge odamehe asemel olema. A. B.

Kirjavastused.

N. T—s. Palume näha saata.

H. T—t. U—s. Võiksite midagi prooviks saata.

E. K. P—s. Ei kõlba.

R. T—s. R—s. Seesama vastus.

J. T. Meie vastus „Hariliku Inimese“ kohta on eitav, aga sellega ei taha meie „tagasi heidutada seda, kelle sisemine tung talle töötegemise ette dikteerib“. Saatke siis mõnele teisele ajakirjale, „kus leidub inimene, kes suudab ka teiste töökspidamisi mõista ja neile oma erapooletu otsuse jagada“.

H. —ik. T—s. „Varakevad“ — ei.

Meie kunstikaasande puhul.

„Kuid kergesti vaim väsis imetlemast.
Küll käsi plaksutame kõnemehele,
Kes suuri mõtteid, hoolsalt järjestetuina,
Pompöösis sõnastuses veeretab:
Kuid lühike see lõbu. Väsinuna
Ta kõrgest lennust peagi jätame
Oraatori, et sõbra hõlma tõtata,
Kes räägib südamest.“

Umbes nii lausub üks unustet prantsuse luuletaja XVIII. aastasaja lõpust. Kuid olugi ta nimi unustet, püsib tänapäevani veel tõde, mille ta eelseisvas sõnastand: on inimese olemuses püüd, inimlik-intiimsete vahekorrad ning nende vahetu, kunstitu ning seepärast kindlasti alati võltsimatu avalduse järele. Miks muidu meid huvitavad võõrastegi inimeste kirjavahetused ja, veel enamgi vahest, päevaraamatud?

Ühe niisuguse päevaraamatu-lehekülje, — maalilisel kujul, — toome oma tänase kaasandega. Pealegi lehekülje reisipäevaraamatust, mis lisab veel erilist huvitavust selle vesivärvilehe intiimsele veetlusele: näeme ju siin kunstniku huvi just selle ärkamise hetkel, ning vaatame pealt, otsekuvi üle ta öla, mis ta huvi äratas ja kuidas ta huviäratand eseme üles märgib, — oma jaoks. On kui rändaksime ühes kunstnikuga seal Hispaanias, Toledos, vanul mauri-aegseil tänavail, armutu päikese all, oleme võib olla juba väsind, tüdind, seal haarab meid kaaslane käsivarrest, peatab me üksluiseks muutund sammu, osutab käega ettepoole: „näe, seal, see hoburaua-kaar tolles vanas väravas, kuis on ta plastiline vastu kangialuse sügavat varju, kuis on sinine too lapike sealt tagant paistvat taevast, kuis heleneb sealt oransh-kollaste hoonete-mass, kuis kergivad tolle heleda vastu varjus liikuvad inimkujud...“ Väheste nobedate pinstlitõmmetega paberile kinnituna seisab pilt me ees. Mis on siis nüüd öieti too ilus temas?

Eks me ole märgand, kui lamedaks ja toperguseks muudab kõik keskpäine hele päike: maailm moondub

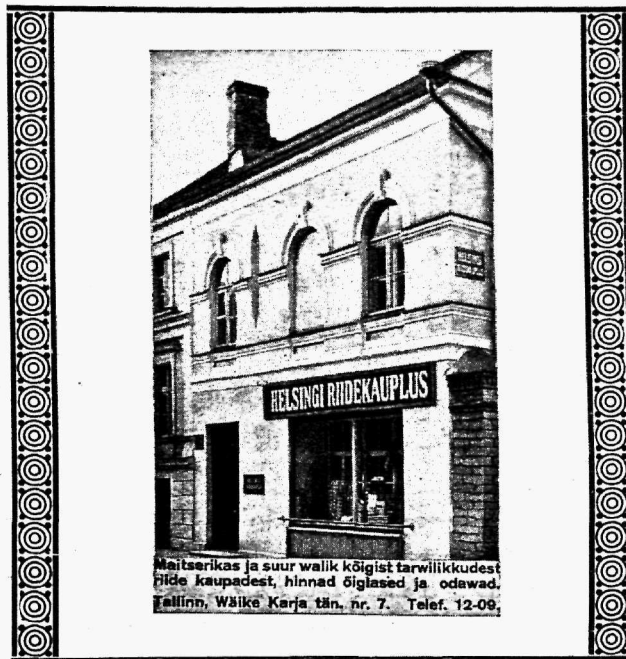
ebatõeliseks, kartongiliseks. Niisugune varjukas kangialune aga annab meile äkki maailma kolmmõõtelisuse tagasi, asjadele keha, mida saab katsuda, ruumile sügavuse, mida saab mõõta, nii, palja silmaga kohe. Peitub suur rõõm mõõtmiseks: vaatke karjapoissi, kes päris tarbetult mõõdab oma varju pikkust, ikka kand vastu varbaid... Omast kohast mõõtja on ka iga kunstnik.

Tänase kaasande autor on Roman Nyman, kaasande algupärand aga üks leht kunstniku mulluselt Hispaania teekonnalt, kus ta viibis kolm kuud. Pikemalt Roman Nymanist edaspidi.

HaKo.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Kõige paremat
portveini, madeirat, punshi ja
likööri

saate ainult siis, kui teda ise kodusel teel valmistate

A. Beilich'i suhkrusiirupist

Valmistamisviisi üliühne.

Saada igalpool.

VABRIKU MÄRK.

Asutatud 1864 aastal

Tallinna martsipani ja shokoladi yabrik

GEORG STUDE

Pikk tänav 16. Tallinnas. Pikk tänav 16.

EESTIMAA TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE PANK

PEAPANK TALLINNAS, SUUR KARJA TÄN. NR. 7.

OSAKONNAD: HAAPSALUS, NARVAS, PÄRNUS, PETSERIS,
RAKVERES, TARTUS, VALGAS, VILJANDIS.

TELEGR.-AADR.: „INDUSTRIEBANK“.

AKTSIA-KAPITAAL EMK. 200.000.000.—

TAGAVARA-KAPITAAL EMK. 100.000.000.—

PANK TOIMETAB KÕIKSUGU PANGA-
OPERATSIOONE SISE- JA VÄLJAMAAL.

!! Üllatuseks daamidele Eestis !!

Loomulik ja vastupidav juuksehärdamise elektriaparaat.

Ameerikas ja Inglismaal tarvitab peaaegu iga daam seda leidust kui kahjutegemata uudist oma soengule. Juus omab loomulikud lokid, mis pesemist, vihma ega niiskust ei karda, hoidub hästi kohevil, mis igale daamile ja lapsele suureks kergenduseks soengu juures ning kõigiti näo järele. Juus ei kaota sealjuures oma pehmust ega läiget. Ka vastupidavus ei ole mitte päevaks, nädalaks ehk kuuks, ainult juurekasvav juus nõuab aeg-ajalt kähardamist.

Väljamaal õppinud, kähardan Ameerika süsteemilise aparaadiga. Sealsamas iludusravitsemine elektriaparaatidega, masseerim., maniküür.

Vastuvõtmine kl. 9-5.

Tallinnas, Vaksali tän. nr. 8 (hoovimajas, 3 treppi üles).

Proua H. Epner.

PÕHJA PANK A/s

Tallinnas, (S. Karja tän. 20, oma majas),

OSAKONNAD: TARTUS, VILJANDIS, VÖRUS, ABJA-PALUOJAL JA TÜRİ-ALLIKUL.

Aktiva **Äriseis 1. märtsiks 1924. a.** Passiva

Kassa ja jooksv. arved teist. rahaasut.	6.933.185.01	Põhikapitaal	25.000.000.—
Väljaantud laenud mitmesugust. arvetel	211.760.678.—	Tagavarakapitaal	8.357.504.55
Korrespondendid „Loro“	1.391.293.80	Liikumata ja liikuva varand. kustut. kap.	1.425.151.94
„ „ „Nostro“	9.732.885.36	Hoiusummad	85.899.496.37
Väärtpaberid	1.404.233.21	Rediskonto	13.005.000.—
Välisvaluuta	988.646.24	Väljamaksetavad prots.	1.375.295.13
Garantiid	62.312.667.85	Korrespondendid „Loro“	26.669.849.57
Panga arve osakondadega	31.726.022.81	„ „ „Nostro“	63.532.558.45
Liikumata varandus	11.799.667.91	Panga arve osakondadega	27.716.362.91
Liikuv varandus	3.722.081.49	Transferdid	5.864.921.05
Makstud protsendid	1.334.583.47	Saadud prots. ja komisjon	4.189.922.36
Üleüldised kulud	2.373.165.23	Väljamaksmata dividendid	307.446.—
Mitmesugused arved	41.310.174.05	Garantiisummad	62.312.667.85
		Riigimaksud	22.820.68
		1923. a. puhaskasu	5.102.562.09
		Mitmesugused arved	56.007.725.48
			<u>386.789.284.43</u>
	<u>386.789.284.43</u>		

Põhja Panga juhatus.

Naised, rutake 1924. aasta

«**NAISTE TÖÖ ja ELU**»

ja

«**KÄSITÖOLEHE**» **TELLIMISEGA!**

Talitus ja toimetus TARTUS, Suurturg nr. 2.

Tellimise hind aastas 300 marka,
pooles aastas 160 „

Ilmub kord kuus 16-leheküljelisena ja vähemalt kolm korda aastas pool suuremana.
Tellimisi väljaspool võtavad vastu postkontorid ja suuremad raamatukauplused.

Naised, tellige oma lehte!
Iga Eesti naine loeb oma lehte!

TOOSTURID! Tellige mõõbliriiet **KODUKÄSITÖOKOJAST**
TARTUS, JAANI TÄNAV Nr. 14.

Tartu naisseltsi majapidamiskool Suurturg nr. 2.

Õppeaasta kestvus üks aasta JUHATAJA GERTRUD LENSKI.

Õpetusi antakse igal majapidamisse puutuval alal. Kooli kõrval lühemaajalised kursused.
Lõpetajad saavad sellekohased kutsetunnistused.

IGA EESTI NAINEL OMA LEHTE!

G. SCHEEL & K^o

TALLINNAS

Asutatud 1884. a.

Toimetab kõiksugu panga-ärilisi
transaktsioone

TALLINNA LINNAPANK

Tallinnas, Mundi tän. nr. 2.

Telefonid: Juhatus: 19-30.

Äriruum: 3-13.

Aidad: 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab 5-9% aastas.
Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise-
ja väljamaal. Võtab kaupu hoiule oma
aitadesse sadamas ja kesklinnas ja annab
nende vastu laene.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igatüks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
oper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed röömud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõhusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Khäbus. Muinasjutt-brosheetür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

**Ainukene korralikult iga nädal ilmuv rahvalik-teaduslik
ja ilukirjandusline pildiajakiri**

A G U

Tellimine 1924. a. peale

Ühe aastaga on ajakiri „AGU“ nii lahkelt vastuvõttu leidnud ja nii rohkesti lugejaid võitnud, et väljaandja osa-ühisus ja toimetuse endid kohustatud tunnevad olevat eeloleval aastal veel suurema hooldega ajakirja huvitavuse ja sisu väärtuse tõstmise eest hoolitsema.

„AGU“ on esimesel aastal oma kaastöötajateks võitnud suurema hulga tähtsamatest Eesti kirjanikkudest ja nooremaid ning vanemaid teadlasi. See on vaimliseks kindlustuseks ajakirja „AO“ väärtuse, mitmekesisuse ja huvitavuse tõstmisel. See võimaldab meile ülesande eduka täitmise: kirjandust, teadust ja kunsti rahvalikul kujul rahva sekka lalali kanda.

„AGU“ toob 1924. a. iga numbriga värvitruküplid Eesti või väljamaa tähtsamate kunstnikkude maalist. Kuna kunstnikkude pildid muidu kümned või sadad tuhandet maksavad, nende reproduktioonid aga eraldi ostes sadad margad, saavad „AO“ lugejad neid ilma hinnata ja võivad nendega oma kodu kaunistada.

Peale selle toob „AO“ iga number hulga pilte kõigist tähtsamatest sündmustest. Iseäranis tahame eeloleval aastal sündmustest ja tegelastest Eestis pilte tuua.

Igas numbris paar naljapilti.
Igas numbris toob „AGU“ ühe või kaks lühemat huvitavat juttu, algupärasest või tõlget.

Igas numbris mitu rahvalik-teaduslist arusaadavalt ja huvitavalt kirjutatud lugemist, mille juures seletavad pildid.

Igas numbris „Mõndasugust“, mille alla koondatud huvitavad uudised kõigilt teaduse-aladelt ja igasugu huvitavad lühemad palad, mida keegi lugemata ei jätta.

Valitud nali ja naljapildid Euroopa parematest naljalehtedest.

Igas n-ris male-osakond.

Uuest aastast algas „AOS“ haruldaselt põnev romaan

„VIIMNE PÄEV“.

Suured katastroofid (sõjad, maavärisemised, revolutsioonid j. m.) on juba ligi kümme aastat rahvaid põnevuses hoidnud ja ennustused ilma lõpu kohta lähevad ikka sagedamaks. Kuidas maailm hukka läheb ja mis sugune meeleolu inimkonda ja üksikuid inimesi viimse päeva eel valdab, seda kirjeldatakse nimetatud romaanis haruldase tõsiduse, elavuse ja põnevusega.

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120 mk.
kahes „	240 „
kolmes „	360 „
kuues „	720 „
Üksik number	30 „

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk t. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadr.: Tallinn „Agu“.

Väljaandja:

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus („Päevaleht“)